

Luontokuva -työpajat herättelemässä luonnon havainnointiin

Taideperustainen toimintatutkimus luonnon havainnoinnin
tukemisesta valokuvatyöskentelyn keinoin

Inka Matilainen

Pro gradu -tutkielma

Kuvataidekasvatus

Taiteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

Kevät 2026

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Luontokuva -työpajat herättelemässä ympäristön havainnointiin – Taideperustainen toimintatutkimus luonnon havainnoinnin tukemisesta valokuvatyöskentelyn keinoin

Tekijä: Inka Matilainen

Koulutusohjelma: Kuvataidekasvatus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 57, 2 liitettä

Vuosi: kevät 2026

Tiivistelmä:

Tutkielmani tarkoituksena oli kehittää taideperustaista työpajakokonaisuutta, joka tukee ympäristön havainnointia. Tavoitteena oli valokuvauksen keinoin herkistää nuoria havainnoimaan luontoa ja tukea luontokokemusten syntymistä.

Tutkielmani on taideperustainen toimintatutkimus, jonka aineiston keräsin toteuttamassani työpajakokonaisuudessa Rovaniemellä keväällä 2025. Työpajakokonaisuus toteutui yhteistyössä Rovaniemen nuorisopalveluiden kohdennetun nuorisotyön Rotiryhmän kanssa. Ryhmässä oli yhteensä yhdeksän 16–18-vuotiasta nuorta. Aineistoni muodostuu tekemästani havaintopäiväkirjasta, ottamistani valokuvista, nuorten tuottamista kuvista ja teksteistä sekä sähköisestä loppukyselystä. Reflektoin ja analysoin aineistoa jo työpajojen toteutuksen aikana sekä niiden päättymisen jälkeen.

Kuuden työpajakerran aikana tehtiin useita valokuvausharjoituksia, joiden tarkoituksena oli tukea ympäristön ja luonnon havainnointia. Osa harjoituksista tuki ja kannusti havainnointiin, kun taas osa vaikutti ennemminkin esteeltä havainnoinnille. Valokuvatyöskentelyllä on mahdollista tukea nuoria havainnoimaan ympäristöään ja luontoa.

Avainsanat: havainnointi, luonto, valokuvaus, nuoret, ympäristötaidekasvatus, taideperustainen toimintatutkimus, työpajat

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi.

University of Lapland, Faculty of Art and Design

The title of the master's thesis: Nature photo -workshops waking us to observe our surroundings – Art-based action research on supporting nature observation through photography work

Author: Inka Matilainen

Degree program: Art Education

Type of work: Master's thesis

Number of pages: 57, 2 attachments

Year: spring 2026

Abstract:

The purpose of my thesis was to develop art-based workshops that support environmental observation. The goal was to sensitize young people through photography to observe nature and support the forming of nature experiences.

My thesis is an art-based action research, the data of which I collected during workshops I hosted in Rovaniemi in spring 2025. The workshops were done in cooperation with the Roti group of targeted youth work of Rovaniemi Youth Services. There was a total of nine young people aged 16–18 in the group. My material consists of an observation diary I made, photographs I took, images and texts produced by the young people, and an electronic final survey. I reflected on and analyzed my material already during the workshops as well as after the workshops were over.

During the six workshops, several photography exercises were carried out, the purpose of which was to support the observation of the environment and nature. Some of the exercises supported and encouraged observation, while some seemed more like an obstacle to observation. Working with photography can make it possible to support young people in observing their environment and nature.

Keywords: observation, nature, photography, young people, environmental art education, art-based action research, workshops

I give my permission for the master's thesis to be used in the library.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Luonto, taide ja kasvatus	8
2.1 Käsitteihäikkö: Luonto, ympäristö ja paikka	8
2.2 Ympäristökasvatus ja ympäristötaidekasvatus	12
2.3. Luonto ja taide: Luontokuvaus havainnointiin herättäjänä	15
2.4 Nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta	17
3 Tutkimusmenetelmät	19
3.1 Taideperustainen toimintatutkimus	19
3.2 Aineisto, sen keruu ja analyysi	23
4 Tutkielman toiminnallisen osuuden konteksti	27
4.1 Rovaniemen nuorisopalvelut ja Roti-ryhmä	27
4.2 Työpajat toiminnallisen osuuden toteutuksessa	28
5 Valokuvatyöskentelyn reflektointi Luontokuva-työpajoissa	30
5.1. Ensimmäisistä suunnitelmista työpajojen toteutukseen	30
5.2. Työpajojen toiminnan analyysi	40
6 Valokuvatyöskentelyn soveltaminen havainnointia tukevasti	49
7 Päätäntö	51
Lähteet	54
Liitteet	58

1 Johdanto

Olen arjessani huomannut ihmisten, ja itsenikin aina välillä, kulkevan puhelin kädessä ulkona ja huomion menevän digilaitteen näpräämiseen. Erityisesti huomioni on kiinnittynyt näkemiini lapsiin ja nuoriin, jotka saattavat katsoa videoita tai pelata mobiilipelejä ulkona kävellessään. Sen sijaan, että havainnoisimme meitä ympäröivää ympäristöä, kuljemme digitaalisiin maailmoihin uppoutuneena. Herää kysymys, vieraannummeko ympäröivistä ympäristöistä ja luonnosta digitaalisten laitteiden ja maailmojen viedessä huomiomme?

Keskustelut teknologian vaikutuksista meihin ihmisiin ja käyttäytymiseemme ovat olleet pinnalla jo pidemmän aikaan, ja aihe on yhä ajankohtainen. Viime vuosien aikana keskustelu on keskittynyt erityisesti lasten ja nuorten älypuhelimien käyttöön, ja miten niiden käyttö näkyy lasten ja nuorten käytöksessä esimerkiksi kouluissa. Ympäri maailmaa kouluissa onkin alettu kieltää puhelimien käyttöä, ja jo yli puolessa maailman maista tämä kieltö on voimassa (Unesco, 2026). Elokuussa 2025 Suomessa astui voimaan perusopetuslain muutos, joka kieltää kännyköiden käytön oppitunneilla, paitsi opettajan antaessa luvan. Opetushallitus on myös suositellut lakia laajempaa kännyköiden käytön rajoittamista, eli muun koulupäivänkin aikana olisi voimassa kännykän käyttöä koskevia rajoituksia (Opetushallitus, 2025).

Wahlström ja Juusola tuovat esille, kuinka teknologian yleistymisen myötä tietoisuus ihmisen yhteydestä luontoon on alkanut häviämään (2017, s. 12). Ihmiset ovat kuitenkin riippuvaisia luonnosta ja ympäristöistä, joissa elämme. Luontoympäristöstä vieraantumisen voi olla hyvin haitallista ihmisille, aiheuttaen psyykkistä ja fyysistä pahoinvointia (Wahlström & Juusola, 2017, s. 12). Luonnolla ja ympäristöllä on paljon vaikutusta ihmisten hyvinvointiin, ja aiheeseen liittyen löytyykin runsaasti tutkimusta ja kirjallisuutta (esim. Haveri & Salonen, 2025; Järekarin ym., 2025). En omassa tutkielmassani syvenny tarkemmin luonnon hyvinvointivaikutusten näkökulmaan, mutta on tärkeää todeta sen vaikuttavan tutkielmani lähtökohtien taustalla.

Uhkakuvat luonnosta vieraantumisen liittyvät omasta näkökulmastani usein teknologian käyttöön, joka osaltaan vaikeuttaa läsnäoloa omissa ympäristöissämme. Älypuhelimet ovat kuitenkin osa monien ihmisten, erityisesti lasten ja nuorten, arkea. Entä jos älypuhelimien avulla voisimmekin lähentyä ympäröivää ympäristöämme ja luontoa? Tämä voi tuntua ristiriitaiselta ajatukselta. Jos teknologian takia vieraannumme luonnosta, miten se samalla voisi auttaa meitä lähentymään luonnon kanssa? Mielestäni katseen suuntaaminen ruuduista ympäröiviin ympäristöihin on yksi ensimmäisistä askelista, jolla voimme kokea lähentymistä luonnon kanssa. Katseen suuntaamista voi omien kokemuksieni perusteella tehdä teknologian tukemana. Omassa arjessani älypuhelin on toiminut helposti mukana kulkevana ja käden ulottuvilla olevana työkaluna, joka on mahdollistanut luonnon kuvaamisen. Luontoa kuvatakseni minun on täytynyt ensin suunnata katseeni ympäristöön ja alkaa havainnoimaan sitä.

Kuva 1. Hirttiönniemi lokakuussa, gradu prosessin alkulähteillä. Kuva: Inka Matilainen 2023

Kiinnostukseni luonnon havainnointiin ja sen kuvaamiseen syttyi erityisesti muutettuani Rovaniemelle opiskelua varten. Tuolloin lähiluonnossa liikkuminen muotoutui entistä tärkeämmäksi osaksi arkeani, ja opintoihin kuuluvilla kursseilla tutustuin ympäristötaiteeseen ja pääsin tekemään taidetta luonnossa. Olin jo ennen Rovaniemelle muuttoa pitänyt luonnon, erityisesti taivaan, kuvaamisesta. Uuteen ympäristöön muuttaessani koin, että luonnon kuvaamisen kautta päädyin havainnoimaan ja pysähtymään luonnossa herkemmin kuin aiemmin. Tämän taas koin tukeneen omaa hyvinvointiani. Luonnon ja ympäristön kuvaaminen tuntui myös tukevan kuuluvuuden tunnetta ja suhteen luomista kyseiseen ympäristöön. Kokemuksieni ja kiinnostukseni pohjalta päätin pro gradu -tutkielmassani tutkia miten valokuvaaminen voi tukea nuoria havainnoimaan ympäristöä ja luontoa (kuva 1).

Ympäristö- ja luontoteemoja on käsitelty paljonkin taidekasvatuksen yhteydessä (esim. Jokela, Ylirisku jne.). Vastavuoroisesti ympäristökasvatuksessa on hyödynnetty taidetta ja taideperustaisia menetelmiä. Näin ympäristötaidekasvatus on muotoutunut omaksi käsitteekseen (Jokela, 1995, 2016; Ylirisku, 2021). Olemme erilaisten ympäristöjen ympäröimiä ja niihin voidaan tarttua myös taidekasvatuksessa. Luonnosta saatavat kokemukset ovat merkityksellisiä, sillä kokemusten kautta kiinnitymme ympäristöihin ja koemme ne merkityksellisiksi (Takala, 2014, s. 163).

Tutkielmani kohderyhmän rajaus nuoriin perustui ajankohtaisiin keskusteluihin nuorten teknologian käytöstä. Kuvataidekasvatuksen opintojen aikana kasvatuksen ja opetuksen näkökulmat ovat kokemukseni mukaan useimmiten kohdentuneet peruskouluun ja lukioon. Muiden kasvatustoimijoiden näkökulmat ovat olleet harvemmin esillä, esimerkiksi nuorisotyöstä ei ole puhuttu kovinkaan paljon. Kuvataidekasvatuksen alalla on toteutettu hankkeita ja tehty tutkimusta nuorisotyön piirissä tai yhteistyössä nuorten tekijöiden kanssa (ks. esim. Ahola ym., 2010; Lintumäki & Korsström-Magga, 2023). Nuorten työpajatoiminnassa taiteelliset ja luontoon perustuvat menetelmät ovat yhdet mahdolliset lähtökohdat toiminnalle, mikä on kuvataidekasvattajan näkökulmasta kiinnostavaa.

Kokemukseni valokuvatyöskentelyn mahdollisuudesta tukea ympäristön havainnointia johdattivat minut tutkielmani tavoitteen äärelle. Tutkielmani tavoitteena on valokuvauk-

sen keinoin herkistää nuoria havainnoimaan luontoa ja tukea luontokokemusten syntymistä. Tutkielmani kontekstissa valokuvaus tapahtui erityisesti älypuhelimilla niiden saavutettavuuden ja tuttuuden takia. Tutkielmani tutkimustehtävänä on kehittää taideperustaista työpajakokonaisuutta, joka tukee ympäristön havainnointia. Tutkielmani tutkimuskysymys on: Miten valokuvatyöskentely tukee ympäristön ja luonnon havainnointia?

2 Luonto, taide ja kasvat

2.1 Käsitteihakkö: Luonto, ympäristö ja paikka

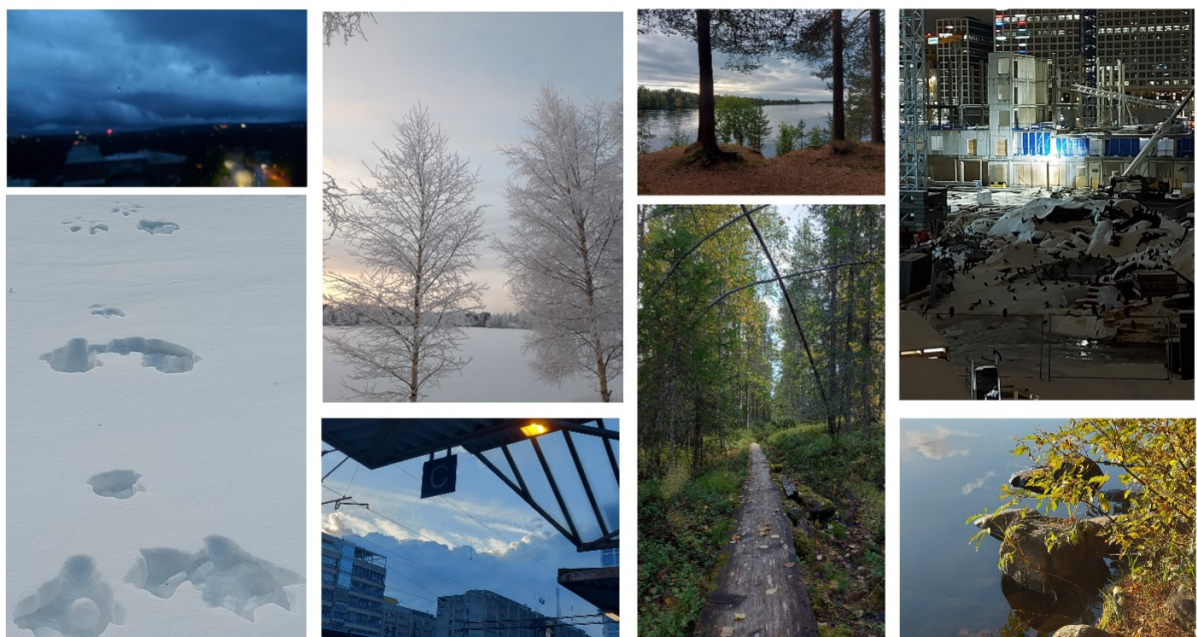
Luonto. Tuo ihmeellinen, monimuotoinen ja -mutkainen, elävien ja elottomien osasten yhteen kietoutunut kokonaisuus. Käsitteenä luonto on hyvin moniulotteinen ja monimerkityksellinen, minkä takia eri tieteenaloilla on omia määritelmiään sille. Björklund ja kumppanit hahmottavat luonnon muun muassa ”materiaalisena ympäristönä, inhimillisen ja ei-inhimillisen kietoutumana, lajienvälisyytenä” (2022, s. 19). Luonnon merkitykset ja määritelmät elävät ajassa ja paikassa, ja ovat meidän luomamme sosiaalisia konstruktioita (Björklund ym., 2022, s. 14–19). Kuten luonto, joka elää ja muuttuu, niin tekevät myös siitä kertovat käsitteet ja määrittelyt.

Kielitoimiston sanakirjassa luonto määritellään seuraavasti: ”maankamara sekä vesi- ja ilmakehä kasveineen ja eläimineen varsinkin vain vähän tai ei ollenkaan ihmisen muokkaamana elinympäristönä; luomakunta” (Kotimaisten kielten keskus 2024). Björklund ja kumppanit tuovat esille kyseisen määritelmän ongelmallisena, sillä luonto näyttäytyy siinä ihmisen vaikutuksesta irrallisena ja luo kahtiajakoa luonnon ja ihmisen välille (2022, s. 14–15). Olen samaa mieltä määritelmän ongelmallisuudesta, sillä ihminen on osa luontoa ja toimintamme vaikutukset ulottuvat useimpiin maailman kolkkiin. Vaikka valtameren syvänteet ja kaukaisimmat vuorenhuiput vaikuttavat koskemattomalta luonnolta, on muistettava ihmisen toiminnan seurausten, kuten ympäristöongelmien, vaikuttavan todella laajasti ympäristöön.

Luonnon määritelmää pohdittaessa törmätään väistämättä kysymykseen luonnon ja ihmisen suhteesta. Kahtiajakoinen ajattelutapa, jossa luonto ja ihminen ovat vastakkaisia tekijöitä, on läsnä erityisesti länsimaisessa ajattelussa (Björklund ym., 2022, s. 14–15). Haluan tiedostaa tämän taustan luonnon määrittelyä tehdessäni, ja välttää ihmisen ja luonnon erottamista toisistaan. Vaikka nykyajan teollistuneessa ja teknologisoituneessa yhteiskunnassa voisi ajatella ihmisen liikkuvan yhä kauemmaksi luonnosta tai meidän yhteytemme luontoon surkastuvan, Haila muistuttaa ihmisiin vaikuttavista ekologisista sidonnaisuuksista, jotka pitävät meidät ja yhteiskuntamme kytköksissä luontoon (2011, s. 76).

Kuten kaikki elolliset olennot, tarvitsemme ekologista ympäristöä ja olemme jatkuvassa vuorovaikutuksessa sen kanssa (Haila, 2011, s. 68). Haila tuo esille ihmisen olevan ympäristöään muokkaava laji, ja näin ollen riippuvainen muokkaamastaan ympäristöstä (2011, s. 70–71). Usein ehkä ajatellaan, että ihmisen muokatessa ympäristöä, tämä johtaa luonnonmukaisten ympäristöjen tuhoutumiseen. Kaikki ihmisen muokkaamat ympäristöt eivät kuitenkaan tuhoa luontoa ja sen monimuotoisuutta, vaan saattavat jopa lisätä sitä (Haila, 2011, s. 70–71). On kuitenkin totta, että ihmisen tapa voimakkaasti muokata ympäristöjä ja ekosysteemejä, johtaa usein niiden köyhtymiseen.

Yksi selkeä tapa, jolla ihminen muokkaa ympäristöään, on kaupunkien rakentaminen. Kaupunkialueista tunnutaan usein ajattelevan, että ne eivät ole luontoa tai ne ovat luonnosta irrallisia. Kaupungit ympäristöinä eivät kuitenkaan ole luonnosta irrallisia, ja kaupunkien erilaiset olot eivät tarkoita, etteikö luonto voisi menestyä siellä. Kaupungeista usein löytyy erilaisia joutomaita ja muita luontolaikkuja, jotka ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta (Ranta, 2011, s. 268). Kaupunkiluonto voi olla yllättävänkin monilajista, ja joiltain osin jopa rikkaampaa kuin esimerkiksi maaseudulla (Ranta, 2011, s. 265–268). Luonnon käsitettä määritellessäni haluankin ottaa huomioon ihmisen kytköksen luontoon ja muokkaamamme ympäristöt osana luontoa.

Kuva 2. Valokuvakollaasi ottamistani kuvista, joissa on mielestäni luontoa. Kuva: Inka Matilainen 2026

Käsitteiden ja määritelmien rehottavassa tiheikössä luonnon lähettyvillä ja limittäisinä käsitteinä ovat ympäristön ja paikan käsitteet. Erityisesti luonto ja ympäristö kulkevat käsitteinä usein käsi kädessä. Cantell ja kumppanit tuovat esille, kuinka ympäristön ajatellaan olevan luonnon synonyymi ja näin käsitteitä käytetään ristiin (2020, s. 30). Luonnon he määrittelevät olevan osa ympäristöä, ekologisen ympäristön muodossa. Ympäristö itsessään koostuu heidän mukaansa monista osa-alueista, joita määritetään lisämääreillä, kuten ekologinen, rakennettu ja sosiaalinen (Cantell ym., 2020, s. 32–33). Takala kirjoittaa ympäristöstä ihmisen yrityksenä käsitteellisesti hahmottaa ympäröivää rakennettua ja luonnonympäristöä (Takala, 2014, s. 146–147). Rakennettu ja ekologinen ympäristö erotetaan usein määrittelyissä toisistaan. Ekologinen ympäristö, luonnonympäristö, luonto on useimmiten nähty villinä ja vapaana, ihmisestä riippumattomana entiteettinä. Ihmisten rakentamat ympäristöt, kuten kaupungit, on nähty villin ja vapaan luonnon vastakohta. Tässä paljastuu dualistinen ajattelu, joka asettaa luonnon ja ihmisen vastakkaisiksi voimiksi.

Käsitteenä ympäristö on nähty niin kasvatus- että taidealalla ongelmallisena sen laajuuden ja monitulkintaisuuden vuoksi (Jokela, 2016, s. 77). Tämän takia Jokelan mukaan on päädytty käyttämään paikan käsitettä. Hyvärinen tuo esille, kuinka myös paikan käsitettä on määriteltä moninaisesti maantieteen ja kasvatustieteen aloilla (2014, s. 11). Takala määrittelee paikan yksilölle tai yhteisölle merkityksellisenä kohtana ympäristössä, johon liittyy muistoja (2014, s. 146). Paikka näyttäytyy myös muuttuvana, erilaisena eri ihmisille ja eri ajoissa (Takala, 2014, s. 146). Paikan käsitteeseen liittyvät usein keskeisesti yksilöiden tai yhteisöjen merkityksenannot, ympäristöihin liittyvät kokemukset, muistot ja tunteet, sekä sosiaaliset, historialliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät.

Luonto näyttäytyy omassa tutkielmassani Björklundin ja kumppanien ajatuksiin perustuen materiaalisena ympäristönä, jossa inhimillinen ja ei-inhimillinen kietoutuvat toisiinsa. Luonto voi olla pientä tai suurta, se ei rajaudu ihmisen rakentamien ympäristöjen ulkopuolelle, vaan sitä on löydettävissä kaikkialta. Luonto voi olla mielestäni sitä, mille annamme luonnon merkityksen. Parkkipaikkojen asfaltin raoista kasvavat ruohot ovat yhtä lailla luontoa kuin luonnonsuojelualueiden eliöstö. Luonto on visuaa-

lista, aistillista, käsin kosketeltavaa ja toisaalta kaukaista. Joidenkin luonnon elementtien kanssa voimme olla vuorovaikutuksessa läheisesti, kun taas toiset ovat ulottumattomissamme.

*Luontokokemuksia syntyy lähes missä tahansa ympäristössä, niin takapihan nurmikolla ja kauppamatkan varrella kuin suuressa metsässäkin. Kotona voi kasvat-
taa kasveja ja hoitaa lemmikkieläimiä. Luonto on läsnä monissa arkipäivän tilan-
teissa. (Cantell, 2011, s. 332)*

Tutkielmassani käytän myös käsitettä ympäristö, jolla viitataan yleisesti ottaen meitä ympäröivään ympäristöön, jossa elämme ja toimimme. Cantellin ja kumppa-
nien määrittelemistä ympäristön osa-alueista ekologinen ja rakennettu ovat keskeisiä
tutkielmassani. On kuitenkin muistettava, että nämä osa-alueet eivät ole irrallisia toi-
sistaan, vaan ne muodostavat ympäristön kokonaisuuden ja ovat vuorovaikutuk-
sessa keskenään (Cantell ym., 2020, s. 29).

Kuvio 1. Luonto käsitteenä tutkielmassani. Kuvio: Inka Matilainen, 2026

2.2 Ympäristökasvatus ja ympäristötaidekasvatus

Ympäristökasvatus on nimensä mukaisesti kasvatusta, joka kytkeytyy ympäristöön ja ihmisten toimintaan sen puolesta. Se on Cantellin ja kumppanien mukaan ympäristöön liittyvän kasvatuksen ja oppimisen kattokäsite (2020, s. 15). Tutkielmani keskittyessä ympäristön havainnointiin ja tätä kautta luontokokemusten kerryttämiseen, on merkityksellistä avata ympäristökasvatusta. Tulen syventymään myös ympäristökasvatuksen, taiteen ja taidekasvatuksen suhteeseen sekä näistä johdonnaisten ympäristötaidekasvatukseen.

Environmental education is not simply about 'saving the whale' or indeed 'saving the world'. It is equally about the development of an appreciation of the wonders and beauty of the world, and of a sense of wanting to save it – in short, the development of ecological thinking or of an environmental ethic. (Joy A. Palmer, 1998, s. 237–238)

Ympäristön tilaan liittyvä kasvanut huoli johti 1960-luvulla haluun toimia ympäristön hyväksi, mikä oli ympäristökasvatuksen synnyn ja kehityksen taustalla (Cantell ym., 2020, s. 8). Ympäristöstä opettamisen ja kasvattamisen tarpeen syntyessä kansainväliset järjestöt, kuten Unesco, alkoivat 1970-luvulla määrittelemään ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä (Cantell ym., 2020, s. 10). Jo tuolloin ympäristökasvatuksen sisällön osa-alueiksi on määritetty ”kasvatus ympäristöstä, kasvatus ympäristössä sekä kasvatus tai toiminta ympäristön puolesta” (Cantell ym., 2020, s. 11). Nämä osa-alueet näkyvät ympäristökasvatuksessa edelleen.

Unescon 1970-luvulla asettamissa ympäristökasvatuksen tavoitteissa näkyvät vahvasti ympäristöongelmat (Cantell ym., 2020, s. 102). Nämä tavoitteet ovat edelleen keskeisiä ympäristökasvatuksessa, mutta niitä on täydennetty ja niiden päälle on rakennettu uutta. Cantellin ja kumppanien mukaan erityisesti tunteet, kokemuksellisuus ja voimaantuminen ovat tulleet vahvemmin mukaan ympäristökasvatuksen sisältöihin ja tavoitteisiin (2020, s. 103). Ympäristökasvatuksen näkökulmat ovat myös laajentuneet käsittelemään ekologisten näkökulmien lisäksi muun muassa sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia näkökulmia (Cantell ym., 2020, s. 103). Ympäristöä pyritään siis ymmärtämään ja kokemaan laajasti useiden näkökulmien kautta (Cantell, 2011, s.

336). Cantell määrittelee ympäristökasvatuksen perimmäiseksi tavoitteeksi tukea ihmisen kuuluvuuden tunnetta omaan ympäristöönsä ja hänen mahdollisuuksiinsa toimia sen hyväksi, eli toisin sanoen tavoitteena on ”edistää voimaantumista suhteessa ympäristöön” (Cantell, 2011, s. 336).

Ympäristökasvattajat ja tutkijat ovat luoneet ympäristökasvatuksen tavoitteiden ja sisältöjen hahmottamisen tueksi erilaisia malleja. Malleilla havainnollistetaan ympäristökasvatukselle keskeisiä asioita, ja ne voivat olla tukena esimerkiksi ympäristökasvatukseen liittyvän opetuksen suunnittelussa tai toiminnan kehittämisessä (Cantell ym., 2020, s. 111). Esittelen seuraavaksi kahta ympäristökasvatuksen mallia, Palmerin puumallia sekä Paloniemen ja Koskisen spiraalimallia.

Yksi tunnetuimmista ympäristökasvatuksen malleista on Palmerin puumalli, joka havainnollistaa ympäristökasvatuksen keskeisinä nähtyjä elementtejä. Nämä elementit ovat oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä, ja toimiminen ympäristön puolesta (Palmer, 1998, s. 241). Ympäristökasvatuksen tavoitteena on Palmerin mukaan henkilökohtaisten ympäristömerkityksen syntyminen ja voimaantuminen (1998, s. 242–243). Toiminnallisuus ja kokemukset ovat Palmerin mukaan keskiössä ympäristöstä opittaessa (1998, s. 241–242).

Paloniemen ja Koskisen kehittämä spiraalimalli havainnollistaa ympäristövastuullisen osallistumisen oppimisprosessia (2005, s. 29). Koskisen mukaan malli on ympäristökasvatuksen ja muun ympäristövastuullisen toiminnan arviointiin kehitetty työkalu (Koskinen, 2010, s. 26). Mallissa keskeistä on toimintaan osallistumisen tai osallistamisen kautta syntyvät kokemukset, joita refleктоimalla toimija voi kokea voimaantumista, lannistumista tai torjuntaa. Paloniemi ja Koskinen määrittelevät osallistamisen yksilön ulkopuolelta tulevana sysäyksenä ja ulkoisena motivaationa toimintaan. Osallistumisen he puolestaan määrittävät sisäisen motivaation kautta, jolloin yksilö itse haluaa lähteä toimintaan (Paloniemi & Koskinen, 2005, s. 18). Paloniemen ja Koskisen lähtökohdat ovat ympäristövastuullisuudessa ja kansalaisosallistumisessa. Ympäristövastuullisuus kytkeytyy tietoiseen toimintaan ympäristönsuojelun puolesta tai sen edistämiseksi.

Ympäristökasvatuksen yhdeksi elementiksi määritetään usein tieto ympäristöstä (esim. Palmer, 1998). Ympäristötietoa on hyvin laajasti ja eri tieteenaloilla, ja tietoa saadaan monista eri lähteistä. Ympäristökasvatuksen aiheiden ja kysymysten ollessa hyvin moniulotteisia vaaditaan myös lähestymisessä niihin monipuolisuutta. Cantell ja kumppanit muistuttavat ympäristökasvatuksen kokonaisvaltaisuudesta, johon monialaisuus voi tarjota lähestymiskeinoja (2020, s. 127–132). Tieteiden välinen yhteistyö voi jäädä kuitenkin riittämättömäksi kasvatuksen kokonaisvaltaisuutta tavoiteltaessa, ja tähän ratkaisuna Cantell ja kumppanit nostavat taidekasvatuksen näkökulmat (Cantell ym., 2020, s. 131).

Taidekasvatuksen ja ympäristökasvatuksen yhteistyö ei ole uusi asia, vaan sen juuret ulottuvat Suomessa 1970-luvulle asti (Jokela, 2016; Cantell ym., 2020). Tuolloin kuvaamataidonopetuksessa alettiin käsitellä ympäristökasvatusaiheita, joten taidekasvatus on toiminut tässä edelläkävijänä (Jokela, 2016, s. 72). Taidekasvatuksen lähestymistavat luovat moninaisia mahdollisuuksia ympäristökasvatuksen toteuttamiselle. Taiteessa ja taiteen avulla voidaan käsitellä ympäristöön liittyviä kysymyksiä, ajatuksia, tunteita ja ongelmakohtia. Taide mahdollistaa myös muun muassa kokemuksellisuuden vahvistamisen ympäristökasvatuksessa (Cantell ym., 2020, s. 141–142).

Taidekasvatuksen ja ympäristökasvatuksen pitkän historian takia tätä yhteistyötä on alettu kuvata näkökulmia yhdistävillä termeillä, kuten taiteeseen perustuvana ympäristökasvatuksena ja ympäristötaidekasvatuksena. Ympäristötaidekasvatuksen (engl. Environmental Art Education, lyh. EAE) teoreettisfilosofisia perusteita on käsitelty erityisesti Ylirisku (2021) väitöstutkimuksessaan *Reorienting Environmental Art Education*. Hän tuo esille, että ympäristötaidekasvatuksessa ei ole tiettyä laajalti tunnistettua ja hyödynnettyä suuntausta, vaan se on moninainen lähestymistapojen kirjo, joka on muotoutunut tutkijoiden ja kasvattajien omista lähtökohdista sekä paikallisista konteksteista (2021, s. 41).

Ylirisku on määritellyt viisi painopistettä suomalaisissa ja kansainvälisissä lähestymistavoissa ympäristötaidekasvatukseen. Nämä painopisteet ovat 1) vastuullinen materiaalisuus, 2) ympäristöherkkyyden kehittäminen, 3) yhteisöllisyyden, osallisuuden ja merkityksien rakentaminen ja vahvistaminen, 4) kriittinen reflektio, 5) muutoksen teke-

minen (Ylirisku, 2021, s. 45–51). Tutkielmani toiminnan kontekstissa erityisesti ympäristöherkkyyden kehittäminen sekä yhteisöllisyyden, osallisuuden ja merkityksien rakentaminen ja vahvistaminen ovat painopisteinä tärkeitä. Ylirisku esittää, että EAE:n motivaationa on radikaalin kasvatuksellisen ajattelun kautta tähdätä muutokseen, joka voi olla keskittynyt moninaisiin ulottuvuuksiin (2021, s. 60–61).

2.3. Luonto ja taide: Luontokuvaus havainnointiin herättäjänä

Luontoaiheita on kuvattu taiteessa jo esihistoriallisilta ajoilta lähtien luolamaalausten muodossa. Luonto on inspiroinut ihmisiä taiteen tekoon kaikkien taiteenlajien saralla. Miksi ihmiset kuvaavat luontoa taiteessa? Syitä halulle kuvata luontoa on monia. Halu ikuistaa, tuoda näkyville, juhlistaa ja niin edelleen. Nykyajassa kenties yksi helpoimmista tavoista ikuistaa omia havaintojaan luonnosta ja ympäristöstä on älypuhelimien kameralla kuvien napsiminen.

Luontoa on kuvattu kautta aikain monenlaisten analogisten ja teknologisten välineiden avulla. Nykyajan teknologiarikkaassa yhteiskunnassa teknologian rooli luonnon kuvaamisessa on lisääntynyt ja tuonut luonnon ikuistamisen toisaalta hyvin saavutettavaksi. Erityisesti älypuhelimet mahdollistavat helpon ja nopean luonnon kuvaamisen, jos puhelin löytyy taskusta ja siinä on akkua, niin kuvien ottaminen on mahdollista. Digitaalisiin laitteisiin liittyy mahdollisuuksia, mutta toisaalta myös ristiriitaisuuksia ja jopa uhkia. Yksi kenties yleisimmistä uhkakuvista digitaalisten laitteiden käyttöön liittyen on ihmisen vieraantuminen ympäristöstään ja yhteisöistään. Digitaalisilla laitteilla vietetty aika on pois jostain muusta toiminnasta. Digitaalisten laitteiden käytön lisääntyessä myös kiinnostus niiden vaikutukseen ihmisiin ja ihmisten luontosuhteeseen tai -kokemuksiin on lisääntynyt. Aiheeseen liittyen onkin tehty tutkimuksia (ks. esim. Arts ym., 2021).

Digitaalisten välineiden lähentäviä ja etäännyttäviä vaikutuksia luontokokemuksiin ovat tutkineet Santaoja ja Peltola (2023), jotka havaitsivat aineistossaan merkittävänä muutoksena suomalaisten luontoharrastajien valokuvauksen lisääntymisen, jonka taustalla on digitaalisten teknologioiden ja erityisesti älypuhelimien yleistymisen. Luontoharrastajien kokemuksista nousi esille myös teknologiaan liittyvä ristiriita, jossa

se välillä näyttäytyi luontosuhdetta lähentävänä ja välillä etäännyttävänä tekijänä (Santaoja & Peltola, 2023, s. 19).

Laurén ja kumppanit (2025) tutkivat miten digitaaliset laitteet muokkasivat esteettistä havainnointia ja vuorovaikutusta suomalaisilla soilla. Erityisesti heidän tutkimuksensa syventyi digitaalisten laitteiden vaikutukseen ihmisen ja luonnon väliseen suhteeseen (2025, s. 76). He nostavat myös esille, kuinka digitaaliset laitteet voivat toisaalta syventää maisemista tai ympäristöistä syntyviä esteettisiä kokemuksia, ja kuinka keskeiseksi osaksi teknologia on muotoutumassa luonnon kokemisessa (Laurén ym., 2025, s. 89). He tuovat esille, kuinka valokuvien kaksiulotteiset representaatiot ympäristöistä eivät voi korvata fyysisen läsnäolon kokonaisvaltaista kokemusta (2025, s. 89). Näistä rajoituksista huolimatta valokuvat ovat voimakkaita tunteiden ja tunnelmien välittäjiä, ja valokuvauksesta on tullut keskeinen osa ihmisten suhdetta luontoon (Laurén ym., 2025, s. 90).

Luontokuvaus on ollut keskeisenä osana Lapin yliopiston, Kuusamon kaupungin ja Kuusamo-opiston yhteistyönä toteutetussa SOLU-hankkeessa, jossa toteutettiin Soveltavan kuvataiteen ja luontokuvauksen maisteriohjelma (Jokela ym., 2020). Luontokuvaus näyttäytyi maisteriohjelmassa kuitenkin laajempänä kuin pelkkä luontovalokuva (Jokela ym., 2020) Hankkeen tuloksena syntyneissä tutkielmissa ja kirjoituksissa esiintyy useita luontokuvauksen soveltamistapoja. Opinnoissa painotettiin luontokuvausta monipuolisena ilmaisuvälineenä, jonka kautta voidaan lisätä ymmärrystä luonnonarvojen kestävästä hyödyntämisestä, kestävän matkailun kehittämisestä ja luonnon merkityksestä muun muassa hyvinvoinnin edistäjänä (Jokela ym., 2020, s. 6).

Tossavaisen yhdessä Attilan ja Sainion kanssa toteuttamassa projektissa Suo parantaa tavoitteena oli Tossavaisen mukaan tutkia ”miten herkistää ihmisen luontosuhdetta luontokuvauksen avulla ja miten kehittää siitä soveltavan taiteen muotoja” (2020, s. 175). Tossavainen tuo artikkelissa esille luontosuhteeseen liittyvän tajunnan ja tunteiden tason lisäksi myös kehollisuuden ja toiminnan. Projektissa kehollisuuden osuus luontosuhteen tekijänä näyttäytyi monipuolisena aistien aktivointina (Tossavainen, 2020, s. 177). Tossavainen tiivistää tutkimuksesta muotoutuneen Slow Nature Photography -menetelmän prosessiksi, joka sitoo kuvaajan, kuvattava ja paikan luonnonyk-

seyteen, ja jonka lähtökohtana on ihmisen kuuluvuus luontoon (2020, s. 180). Tossavaisen mukaan kehollisuuden ja moniaistisuuden keinoin voidaan luoda uusia luontokokemuksia ja näin herkistää ihmisen luontosuhdetta (2020, s. 181–182).

2.4 Nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta

”Nuorissa on tulevaisuus!” Tämä yleinen lausahdus on ehkä hieman kliseinen, mutta toisaalta siinä on totuutta. Nuoret kasvavat tulevaisuuden aikuisiksi ja hakevat paikkaansa yhteiskunnassa. Kasvun tie ei aina ole helppo, minkä takia nuorisotyö on todella merkityksellistä. Nuorisolaissa nuorisotyöllä tarkoitetaan ”nuorten kasvun, itenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa” ja nuoriksi määritellään alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1: 3§). Nuorisotyö tarjoaa tukea moninaisissa elämäntilanteissa ja elämän nivelkohdissa, kuten toiselta asteelta jatkokoulutukseen tai työelämään siirtymisissä. Nuorisotyö järjestää usein myös harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa. Kunnilla on vastuu nuorisotyön ja -politiikan toteuttamisesta ja edistämisestä (Nuorisolaki 3: 8§).

Yksi nuorisotyön toimintamalleista on nuorten työpajatoiminta. Työpajatoiminta on alle 29-vuotiaille nuorille suunnattua valmennusta, jolla pyritään tukemaan nuorten elämänhallintaa ja opiskelu- tai työpolkuja (Riipinen ym., 2023, s. 4). Yleensä työpajatoiminta sijoittuu perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen sekä koulutuksen ja työelämän välille, tarjoten nuorille mahdollisuuksia muun muassa lisätä itsetuntemustaan, arjenhallinnan taitoja, opiskelu- ja työelämävalmiuksia sekä tukea tulevaisuuden suunnittelua (Komonen, 2007 s. 433). Nuorten työpajatoiminnan historia ulottuu 1980-luvulle, jolloin tarve ehkäistä nuorten syrjäytymistä työmarkkinoilta johti työpajatoiminnan kehittymiseen (Komonen, 2007, s. 429). Tuolloin yhdisteltiin nuorisotyön ja työhallinnon tavoitteita ja menetelmiä syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan saavuttamiseksi (Komonen, 2007, s. 429). Ajan kuluessa työpajojen tehtävät ja tavoitteet ovat muuttuneet yhteiskunnallisten muutosten mukana. Komonen nostaa esille, että 2000-luvulla yksilöllinen valmennus- ja kuntoutustoiminta on tullut vahvemmin työssä oppimisen rinnalle työpajatoiminnoissa (Komonen, 2007, s. 429). Työpajatoiminnan fokus työssä syrjäytymisen ehkäisijänä on muuttunut yleisemmin yhteiskunnasta syrjäytymisen ehkäisyksi.

Vuonna 2017 voimaan astuneessa nuorisolaissa määritetään nuorten työpajatoiminnan tehtäviksi ja tavoitteiksi edistää nuorten itsenäisyyttä ja osallisuutta yhteiskuntaan tukemalla heitä koulutukseen ja työmarkkinoille pääsemisessä sekä parantamalla elämänhallintataitoja (Nuorisolaki, 4: 13§). Komonen esittää työpajatoiminnan tavoitteeksi nuorten itsetunnon ja vastuunottamisen tukemisen heille mielekkään toiminnan löytämisen kautta (Komonen, 2007, s. 433). Työpajatoiminnassa tavoitellaan nuorten aktivointia ja osallisuuden tukemista, jotta he saisivat kokemuksen omasta pystyvyydestä ja siitä, että he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä. Omaa suuntaa ei ole välttämättä yksiselitteistä tai helppoa löytää, minkä takia on tärkeää, että yhteiskunnassa on paikkoja, joissa tuetaan suunnan löytämistä. Työpajalla tukea annetaan esimerkiksi tekemällä nuorelle henkilökohtainen valmennussuunnitelma yhteistyössä nuoren kanssa (Nuorisolaki, 4: 13§).

Työpajatoiminnan käsikirjaan on koottu Into ry:n järjestämien koulutusten työpajoista, ja käsikirjan kehittäjäryhmän arvokeskusteluista nousseet kahdeksan työpajatoiminnan arvoa. Nämä kahdeksan arvoa ovat yksilöllisyys, osallisuus, yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus, kokonaisvaltaisuus, avoimuus, toiminnallisuus ja vastuullisuus (Riipinen ym., 2023, s. 46). Osallisuus on yksi keskeinen arvo, joka ohjaa toimintaa.

Nuorisotyön menetelmillä ja arvoilla on yhteyksiä taidekasvatukseen. Jotkin työpajat keskittyvät taiteeseen ja kulttuuriin sekä taiteellisten menetelmien hyödyntämiseen. Taide ja sen tekeminen voivat tukea esimerkiksi ihmisen hyvinvointia ja identiteetin rakentumista.

3 Tutkimusmenetelmät

3.1 Taideperustainen toimintatutkimus

Kun sain selkeytettyä tutkielmani aihetta ja tavoitetta, ja päätin toteuttaa työpajakokonaisuuden, jonka keskiössä olisi valokuvatyöskentely ja luonnon havainnointi, kävi selväksi, että tutkielmaani ja sen toteutusprosessiin liittyisi taideperustaisuutta ja toiminnallisuutta. Taideperustainen tutkimus taidekasvatuksessa -kurssilla tutuiksi tulleista tutkimusstrategioista taideperustainen tutkimus ja taideperustainen toimintatutkimus tuntuivat mahdollisilta oman tutkielmani menetelmällistä suuntaa ajatellen.

Taideperustainen toimintatutkimus pyrkii vastaamaan erityisesti kuvataidekasvatuksen, yhteisöllisen taidekasvatuksen ja soveltavan taiteen tiedonintressiin, jossa painottuu muutoshakuisuus sekä usein käytännöllisyys (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 39–40). Jokela ja Huhmarniemi jakavat taideperustaiset toimintatutkimukset niiden sovellutusalueiden mukaan prosessikeskeisiin ja produktiokeskeisiin tutkimuksiin (2025, s. 106). Prosessikeskeisissä tutkimuksissa tavoitteena voi olla pedagogisten menetelmien, toimintamallien ja hyvinvoinnin kehittäminen. Produktiokeskeisissä tutkimuksissa taas tavoitteena voi olla jonkin tuotteen, tuotteen tai palvelun kehittäminen ja tuottaminen (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 106). Tutkielmani tehtävänä on kehittää taideperustaista työpajakokonaisuutta, joka tukee nuoria ympäristönsä havainnointiin. Kehitän siis käytännön harjoitteita, ja selvitän, mikä toimii ja mikä ei tutkielmani kontekstissa. Koska tutkielmani tavoitteena on nuoria tukevan toiminnan kehittäminen, tutkielmani asettuu taideperustaisen toimintatutkimuksen sovellutusalueista prosessikeskeiseen intressiin.

Tutkimusstrategiana taideperustainen toimintatutkimus on noussut vastaamaan kuvataidekasvatuksen ja soveltavan kuvataiteen tiedonalojen tarpeisiin. Se on lähtenyt muotoutumaan 1990-luvulla Lapin yliopiston hanke- ja tutkimusyhteistyön summana. Taideperustaisen toimintatutkimuksen nimestä saa jo viitteitä sen menetelmällisistä juurista. Nämä juuret löytyvät toimintatutkimuksen, taiteellisen tutkimuksen ja taideperustaisen tutkimuksen strategioista (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 104). Avaan seuraavaksi hieman näitä juuria.

Taiteellisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on usein taiteilijatutkijan oma taiteellinen prosessi, jolloin tutkimus keskittyy itse taiteen tekemiseen, esimerkiksi taiteen tekniikoihin ja menetelmiin (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 41). Taiteellinen tutkimus ei kuitenkaan rajoitu vain taiteellisten prosessien tarkasteluun, vaan Jokela ja Huhmarniemi tuovat esille rinnakkaisen ilmiön, jossa muiden tutkimusalojen aiheita tarkastellaan taideproduktioiden ja niihin liittyvien tekstien kautta. Taiteellisen tutkimuksen ja sen menetelmien haasteena on usein kuitenkin nähty epämääräisyys (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 41).

Taiteellisen tutkimuksen keskittyessä yleensä itse taiteeseen ja sen prosesseihin, taideperustaisessa tutkimuksessa taas taide ja sen prosessit ovat tutkimisen keinona. Jokela ja Huhmarniemi kirjoittavat taideperustaisesta tutkimuksesta tutkimusstrategiana, jossa tutkimusaineiston keruun ja analysoinnin vaiheissa sovelletaan taiteellista työskentelyä (2020, s. 41). Leavy taas ymmärtää taideperustaisen tutkimuksen omana paradigmanaan, ja määrittelee sen tutkimuksena, jossa taiteellinen tekeminen on ymmärtämisen keino (2018, s. 4). McNiffin mukaan taideperustainen tutkimus on taiteellisten prosessien hyödyntämistä ymmärtämisen ja tutkimisen keinona niin tutkijoille kuin tutkimukseen osallistuville (2007, s. 29). Näiden useiden määritelmien perusteella voidaan todeta, että taideperustaisen tutkimuksen keskiössä on taiteellisten menetelmien hyödyntäminen osana tutkimusprosessin eri vaiheita ja näin ollen ilmiöiden ymmärtämistä. Taideperustaista tutkimusta sovelletaankin monilla aloilla erilaisten ilmiöiden tutkimisessa.

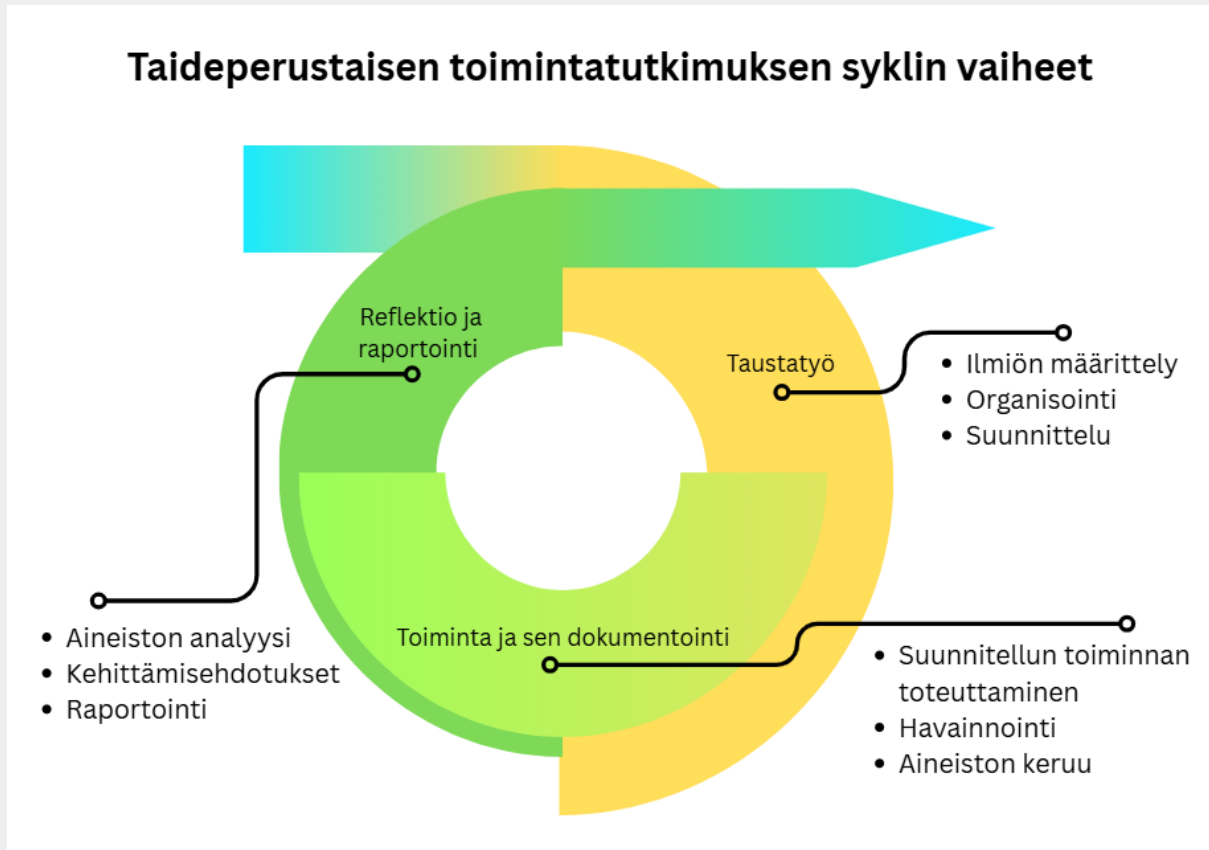
Taideperustaisessa tutkimuksessa taiteen ja sen menetelmien hyödyntäminen on keskeistä, ja usein strategian vahvuudeksi nimetäänkin taiteen mahdollisuudet tutkia tietoa, jota muilla menetelmillä ei välttämättä olisi mahdollista tutkia. Jokela ja Huhmarniemi tuovat hiljaisen ja aistillisen tiedon ja kokemusten tutkimisen esille taideperustaisen tutkimusmenetelmien erityisenä vahvuutena (2020, s. 42). Myös Leavy nimeää menetelmien vahvuudeksi saavuttamattoman tiedon saavutettavaksi tekemisen, ja sen, että taide ja taiteelliset menetelmät voivat avata ihmisille väyliä syvempään ajatteluun, ymmärtämiseen ja oppimiseen (2018, s. 9). Taiteen rooli taideperustaisissa tutkimuksissa voi näin olla ajatusten tai keskustelujen herättelijänä, innostajana ja keilualustana.

Taideperustaisen toimintatutkimuksen metodologian taustalla vaikuttavat myös toimintatutkimuksen perinteet. Jokela ja Huhmarniemi tuovat esille aiempaan kirjallisuuteen viitaten toimintatutkimuksen liittyvän keskeisesti tosielämän ongelmien ratkaisuun. Toimintatutkimukselle tyypillistä on suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja pohdinnan vaiheista muodostuva jakso tai sykli (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 42). Kasvatusalalla toimintatutkimukseen liittyy useampia eri haaroja, jotka keskittyvät erilaisten asioiden kehittämiseen, kuten opettajan yksilölliseen kehitykseen tai yhteiskunnan kehitykseen (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 108). Jokelan ja Huhmarniemen mukaan taideperustainen toimintatutkimus on tavoitteiltaan ja toimintatavoiltaan yhteneväisin kriittisen osallistavan toimintatutkimuksen kanssa (2025, s. 109).

Taideperustaista toimintatutkimusta kehittävä Northern Art, Community and Environment Research (NACER) tutkimusryhmä ymmärtää taideperustaisen toimintatutkimuksen yksittäisen menetelmän sijasta tutkimusta ohjaavaksi tutkimusmetodologiaksi (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 104). Tämän takia taideperustaiset toimintatutkimukset voivat olla hyvin moninaisia menetelmällisiltä valinnoiltaan. Taideperustaisista toimintatutkimuksista löytyy kuitenkin myös yhteneväisiä piirteitä ja prosesseja, joita Jokela ja Huhmarniemi ovat kartoittaneet useammassa julkaisuissa (ks. esim. 2020, 2025). Yhdeksi keskeiseksi ja muista samankaltaisista menetelmistä erottavaksi piirteeksi he nostavat taideperustaisen toimintatutkimuksen luonteen ”taiteen kanssa tapahtuvana oppimisprosessina” (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 109).

Taideperustaiselle toimintatutkimukselle ominaista on tutkimusprosessin syklisyys, joka on peräisin sen toimintatutkimuksellisista juurista. Jokela ja Huhmarniemi esittävät kartoituksensa pohjalta taideperustaisen toimintatutkimuksen yhden syklin koostuvan seuraavista vaiheista 1) kartoitus, suunnittelu ja organisointi, 2) toteuttaminen ja toiminta, 3) havainnointi ja aineiston keruu, ja 4) reflektointi ja raportointi (2025, s. 114–115). Taideperustaisen toimintatutkimuksen toteuttamisprosessi ei ole kuitenkaan lukittu tarkasti tiettyyn vaiheiden toteuttamisjärjestykseen, vaan vaiheet voivat tapahtua toisiinsa limittyen ja lomittuen. Tutkijan on mahdollista tulla mukaan myös jo käynnissä oleviin prosesseihin, näin aloittaen tutkimuksen mistä vain kehittämissyklin vaiheesta (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 117). Yleisin tutkimuksen toteutumisen muoto on Jokelan ja Huhmarniemen mukaan kuitenkin prosessi, jonka tutkija itse käynnistää

(2025, s. 117). Oman tutkielmani prosessi käynnistyi pro gradu seminaareissa mahdollisten tutkielma-aiheiden pyörittelystä, ja siitä eteenpäin prosessi seurasi suurin piirtein taideperustaisen toimintatutkimuksen syklin vaiheita (ks. Kuvio 2).

Kuvio 2. Taideperustaisen toimintatutkimuksen vaiheet Jokelaa ja Huhmarniemeä (2025) mukailten. Kuvio: Inka Matilainen, 2026.

Pro gradu tutkielmissa menetelmää on kuitenkin yleensä käytetty rajatummin, ja prosessi toteutetaan useimmiten yksisyklisenä (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 105). Myös oma pro gradu -tutkielmani toteutui yksisyklisesti, jolloin prosessini piti sisällään suunnittelun, toteutuksen, havainnoinnin ja arvioinnin vaiheet vain yhden kerran. Tällöin prosessista jää uupumaan useiden syklien mahdollistama kehittämistyö ja uusien kokeilujen tekeminen. Toisaalta tunnistan tutkielmani sisältä omia pienempiä suunnittelun, toteutuksen ja reflektion syklejä, joiden kautta olen pyrkinyt kehittämään toimintaa jo toiminnan aikana.

3.2 Aineisto, sen keruu ja analyysi

Taideperustaisen toimintatutkimuksen aineistot ovat usein moninaisia ja moniäänisiä prosessin ja toiminnan aikana kerättyjä aineistoja. Tällaista aineistoa kutsutaan reflektioaineistoksi, sillä aineisto mahdollistaa prosessin arvioinnin ja kehittämisen, ja näihin prosessin kohtiin uudelleen palaamisen (Jokela & Huhmarniemi, 2025, s. 113). Tutkimusaineisto voi koostua muun muassa erilaisista muistiinpanoista ja suunnitelmista, toiminnasta tehdyistä kirjallisista ja visuaalisista dokumentoinneista, toiminnan aikana syntyneistä visuaalisista tuotoksista, erilaisista palautteista ja haastatteluista (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 50). Aineistoista tekee moniäänisen se, että ne voivat olla tutkijan itsensä ja tutkimukseen osallistuneiden tuottamia.

Tutkielmani aineistot ovat taideperustaiselle toimintatutkimukselle tyypillisesti moninaiset. Aineisto koostuu minun ja työpajoihin osallistuneiden nuorten tuottamista materiaaleista. Minun tuottamani aineistot käsittävät työpajasuunnitelmia, työpajoihin liittyvää muuta materiaalia, kuten diaesityksiä ja tehtävien materiaaleja, tekemäni muistiinpanot ja ottamani kuvat. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten tuottamat aineistot käsittävät heidän työpajojen aikana tuottamansa visuaalisen ja kirjallisen materiaalin, kuten heidän ottamansa kuvat, kirjoittamansa tekstit ja loppukyselyyn antamansa vastaukset. Aineistoa on myös tutkimusluvut (liite 1). Tutkimusluvan allekirjoitti neljä nuorta, joihin tulen viittaamaan koodinimillä Kelo, Kaarna, Kanto ja Käpy.

Aineiston keruu tapahtui käsi kädessä toiminnan kanssa, kuten Jokela ja Huhmarniemi kertovat taideperustaisen toimintatutkimuksen prosessin vaiheita määritellessään (2020, s. 45). Suunnittelin tekeväni muistiinpanoja työpajojen aikana, mutta työpajojen toiminnan vetäminen ja siihen osallistuminen vaativat keskittymistä ja läsnäoloa, minkä takia muistiinpanojen ylös kirjoittaminen ei tuntunut luontevalta eikä siihen useimmiten jäänyt aikaa. Tämän takia havaintojen ja ajatusten ylös kirjaaminen jäi työpajojen jälkeiseen aikaan. Tässä toimintamallissa on hyvät ja huonot puolensa, sillä kykenin olemaan läsnä työpajojen aikana, mutta toisaalta jälkikäteen havaintojen kirjaamisessa osa työpajojen aikaisista havainnoista ja ajatuksista oli jo saattanut unohtua. Jälkikäteen ajatusten ja havaintojen ylös kirjoittaminen on saattanut mahdollistaa sen, että olen kirjoittanut mieleen painuneimmat havainnot ja ajatukset ylös. Tutkijana on kuitenkin tiedostettava, että omat tunteet ja koetut kokemukset tapahtumista ovat

voineet vaikuttaa siihen, mitä nostin esille jälkikäteen kirjoittamissani muistiinpanoissa. Valokuvien ottaminen työpajakertojen aikaisesta toiminnasta osoittautui haastavaksi samoista syistä kuin muistiinpanojen kirjoittaminen.

Tärkeäksi aineiston keruun kannalta muotoutui siis jokaisen työpajakerran jälkeen tekemäni kirjallinen purku, josta muotoutui havaintopäiväkirjani. Jokela ja Huhmarniemi nostavat havaintopäiväkirjan merkittäväksi aineistoksi jo toimintavaiheessa. Heidän mukaansa analysoimalla päiväkirjaa toiminnan aikana tutkijan on mahdollista kehittää ja muokata toimintaa (2025, s. 113). Jokaisen työpajakerran jälkeen ylös kirjoittamani ajatukset ja huomiot tarjosivatkin minulle tilaisuuden reflektoida kyseistä työpajaa ja sen aikana tehtyjä harjoituksia suhteessa tavoitteeseen tukea luonnon havainnointia. Saatoin tämän reflektion pohjalta tarvittaessa tehdä muutoksia seuraaviin työpajoihin ja kehittää niiden aikana toteutettua valokuvatyöskentelyä.

Nuorten työpajojen aikana tuottamien materiaalien kerääminen jäi vajavaiseksi. Olin suunnitellut, että työpajoissa otetut kuvat liitettäisiin osaksi jokaisen nuoren omaa kuvapäiväkirjaa, joka jaettaisiin minulle. Tarkoitukseni oli, että kuvapäiväkirjoissa olisi tehty myös pientä reflektiota harjoituksiin ja valokuvatyöskentelyyn liittyen, mutta tämä ei toteutunut. Kuvapäiväkirjojen täyttämistä luovuttiin noin työpajojen puolessa välissä, jolloin minulla ei ollut työpajojen jälkeen mahdollisuutta analysoida nuorten tuottamia aineistoja työpajojen loppupuolelta. Suunnittelin viimeisellä kerralla pyytäväni tutkimusluvan antaneita nuoria lisäämään työpajojen aikana ottamiaan kuvia heille nimettyihin Google Drive -kansioihin, mutta tämäkin jäi tekemättä. Koen, että minulta jäi näin ollen keräämättä tärkeää aineistoa, jota olisin voinut analysoida.

Työpajakokonaisuuden lopuksi teetin kuitenkin Google Forms -kyselyn (liite 2), jossa pyysin nuoria refleктоimaan työpajoja sekä antamaan palautetta työpajoista. Kysely on perinteinen laadullinen tutkimusmenetelmä, ja Jokelan ja Huhmarniemen mukaan siitä saatua tietoa olisi myös mahdollista kerätä toimintaa dokumentoimalla (2025, s. 113). Yhteinen loppukeskustelu tai muu toiminta, jossa osallistujat olisivat refleктоineet kokemuksiaan ja antaneet palautetta työpajoista, olisi sopinut kyselylomaketta paremmin taideperustaiseen toimintatutkimukseen. Ajallisten rajoitteiden ja ryhmästä saamieni kokemuksien vuoksi päätin kuitenkin teettää kyselyn. Halusin varmistaa, että saisin osallistujilta palautetta ja pääsisin kuulemaan heidän kokemuksiaan työpajoista.

Nuorten palaute ja reflektio työpajoista ovat ensiarvoisen tärkeitä työpajojen ja niiden harjoitusten kehityksen kannalta.

Loppukysely rakentui monivalintakysymyksistä, väittämistä sekä avoimista kysymyksistä. Kyselyn ensimmäinen osuus keskittyi mieleenpainuvan harjoituksen identifiointiin sekä siihen miksi kyseinen harjoitus oli nuoren mielestä mieleen painuva. Kyselyn toisessa osuudessa kysyttiin nuorten mielipidettä ympäristön ja luonnon valokuvaamisesta sekä mikä harjoitus kannusti eniten havainnointiin. Kolmas osuus koostui työpajoihin liittyvistä väittämistä. Väittämien tarkoituksena oli toimia matalan kynnyksen reflektion välineenä, ja tuoda esille nuorien kokemuksia työpajoista ja niiden aikana tehdyistä harjoituksista. Väittämien vastausasteikko oli 1–5, missä 1 oli täysin eri mieltä ja 5 täysin samaa mieltä. Viimeisenä osuutena kyselyssä oli kaksi palautteen antoon keskittyvää avointa vastauskenttää. Ensimmäinen vastauskentistä oli varattu rakentavalle palautteelle, missä nuoret saivat kertoa, olisiko työpajoissa voinut tehdä jotain toisin tai jäivätkö he kaipaamaan työpajoista jotain. Toinen vastauskenttä oli varattu vapaalle palautteelle.

Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa kerättyä aineistoa eli reflektioaineistoa, analysoidaan usein jo toiminnan ja sen kehittämisen aikana (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 52). Työpajojen aikana analysoin toimintaa ja sen vaikutuksia havaintopäiväkirjaan kirjoittamieni tekstien pohjalta, ja teksteissä tein myös tätä analyysiä. Reflektion tekeminen toiminnan aikana ohjasi minua etsimään vastauksia esille nousseisiin haasteisiin ja tekemään muokkauksia tuleviin toimintoihin. Toiminnan aikainen jatkuva prosessiarviointi, joka on toimintaa korjaavaa ja suuntaavaa on tyypillistä taideperustaisessa toimintatutkimuksessa.

Työpajojen jälkeen kokosin kerääntyneen aineiston Google Slides alustalle yhdeksi suureksi diaesitykseksi. Kirjoitin havaintopäiväkirjaan käsin kirjoittamani muistiinpanot dioille kronologisessa järjestyksessä. Tämä muistiinpanojen uudelleen kirjoittaminen auttoi minua sisäistämään ja palauttamaan mieleen työpajakertojen tapahtumia ja tunnelmia. Kirjoitettuani yhden työpajakerran muistiinpanot dialle korostin tekstistä kohtia, jotka koin tärkeinä huomioina. Saatoin lisätä myös sillä hetkellä mieleeni tulevaa pohdintaa kyseisestä työpajakerrasta.

Työpajakertojen muistiinpanojen lisäksi loin jokaiselle työpajoissa tehdyille harjoitukselle oman diansa. Lisäsin dialle harjoitteen ohjeistuksen sekä mahdolliset ottamani kuvat. Tein toiselle dialle tehtäväkohtaista analyysiä, jonka pohjalla olivat muistiinpanoni, tehtävään liittyvät muistot ja ajatukset sekä nuorten antamat vastaukset ja palaute loppukyselyssä. Diasarjan loppuun lisäsin kuvakaappauksina tutkimusluvan al-lekirjoittaneiden nuorten loppukyselyyn antamat vastaukset. Tein vastauksista nostoja värialueiden avulla.

Kuvio 3. Tutkielman aineisto koostui moninaisista materiaaleista. Kuvio: Inka Matilainen 2026

4 Tutkielman toiminnallisen osuuden konteksti

4.1 Rovaniemen nuorisopalvelut ja Roti-ryhmä

Nuorisolain mukaan kunnissa tulee toteuttaa nuorisotyötä ja -politiikkaa, ja näin ollen myös Rovaniemellä tehdään nuorisotyötä. Rovaniemellä nuorisotyöstä vastaa Rovaniemen nuorisopalvelut, joka on vapaa-ajan palveluiden yksikkö kaupungin sivistys- ja hyvinvointipalveluissa. Organisaationa nuorisopalvelut koostuvat Rovaniemellä neljästä työmuodosta, jotka ovat kohdennettu, yhteisöllinen ja kokemuksellinen nuorisotyö sekä nuorisotyötä mahdollistavat palvelut. Nuorisopalvelujen tehtävänä on tarjota Rovaniemellä asuville lapsille ja nuorille tukea ja neuvontaa, tarjota heille vapaa-ajan toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia sekä edistää heidän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan (Rovaniemen kaupunki, n.d.).

Tutkielmani toiminnallinen osuus toteutui yhteistyössä Rovaniemen nuorisopalveluiden kohdennetun nuorisotyön Kulttuuriverstaaseen kuuluvan Roti-ryhmän kanssa. Viitataan jatkossa Roti-ryhmään joko Roti-ryhmänä tai pelkkänä Rotina. Kulttuuriverstas järjestää nuorten työpajatoimintaa 15–28-vuotiaille nuorille. Toiminta jakautuu kahteen ryhmään, Verstaaseen ja Roti-ryhmään. Rovaniemen kaupungin sivuilla työpajatoiminnan tavoitteeksi on määritetty nuorten valmiuksien parantaminen työmarkkinoille ja koulutukseen pääsemisessä tai koulutuksen osan suorittaminen työpajaympäristössä. Nuorten on mahdollista hankkia molemmissa ryhmissä Tutkintoon valmentavan koulutuksen (TUVA) sisältöjä vastaavaa osaamista, sillä ryhmien toiminnassa on otettu huomioon laajennettu oppivelvollisuus (Rovaniemen kaupunki, n.d.). Verstaan ja Rotin tavoitteet ovat samansuuntaisia, mutta toiminnan painopisteissä ja työskentelymuodoissa on eroavaisuuksia.

Rotin toiminnan painopisteenä on erilaisten luonto- ja taidelähtöisten menetelmien hyödyntäminen (Rovaniemen kaupunki, n.d.). Toiminnallisten ja luovien valmennusmenetelmien tavoitteena on usein tukea nuoren emotionaalista, sosiaalista ja psykologista hyvinvointia sekä auttaa häntä itseensä tutustumisessa (Riipinen ym., s. 82). Luontolähtöisten menetelmien käytön taustalla on usein luonnon vaikutukset hyvin-

vointiin. Nämä menetelmät voivat myös auttaa vahvistamaan arjen hallintaa, itsetuntemusta ja sosiaalisia taitoja (Riipinen ym., s. 84). Rotin toiminnassa tavoitteena onkin, että nuoret löytäisivät omia vahvuuksiaan ja suuntaa tulevaisuuteen.

Rotin pääasiallisena toimintaympäristönä toimii Monitoritalo Monde ja siellä sijaitseva kerhuhuone. Kaupungin sivuilla määritellään ryhmän toiminnan tapahtuvan viitenä päivänä viikossa ja noin kuusi tuntia päivässä. Käytännössä ryhmän toimintaa oli riippuen päivästä ja sen aktiviteeteista noin 4–6 tuntia. Seuratessani ryhmän toimintaa päivän aloitus oli usein liukuvasti aamulla kello 9–10 välillä, ja riippuen päivästä lopetus oli kello 14–15 välillä. Ryhmän toimintaa järjestettiin myös muissa ympäristöissä kuin Mondella. Ollessani seuraamassa ryhmän toimintaa sain kuulla ryhmän tehneen vierailuja muun muassa tallille, museoihin ja luontokohteisiin.

Roti-ryhmän toimintaa suunnittelemassa ja toteuttamassa olivat kaksi valmentajaa, Elina Laukkanen ja Heidi Järvenpää. Ryhmässä oli noin kymmenen 16–18-vuotiasta, peruskoulun päättäneitä nuoria. Luontokuva -työpajoissa nuoria oli paikalla vaihtelevilla kokoonpanoilla, useimmiten vähintään viisi ryhmän nuorta oli paikalla. Laukkasen mukaan toiminnan suunnittelu ja toteutus on täysin valmentajien omaan ammattitaitoon, vahvuuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin pohjautuvaa. Toiminnan pohjalla ovat hänen mukaansa TUVA:n sisällöt, mutta kukaan ei ole sanelemassa, mitä ryhmän pitäisi tehdä. Laukkanen kuvaili tätä tilannetta kiitolliseksi, koska heidän on ohjaajina mahdollista tehdä omia valintoja ja tarttua tarpeisiin, joita nousee ryhmästä ja sen nuorista. Tämä vaatii hänen mukaansa kuitenkin runsaasti itsejohtamisen taitoja sekä työparin välistä kommunikointia. Myös nuorten omia kiinnostuksen kohteita ja haluja kuunneltiin Laukkasen mukaan toiminnan suunnittelussa. Toimintaan sisältyi myös erilaisia vierailuja ja yhteistyötä ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Laukkanen kertoi myös, että ryhmän toiminnassa koetetaan välttää liiallista koulumaisuutta.

4.2 Työpajat toiminnallisen osuuden toteutuksessa

Roti-ryhmässä toteutettavaa nuorten työpajatoimintaa ei tule sekoittaa työpajoihin (eng. workshops). Työpajat ovat laajasti hyödynnetty metodi monissa eri konteks-

teissa tai aloilla, ja ne ovat myös toteutustavoiltaan moninaisia. Etsiessäni tietoa työpajoista havaitsin, että kirjallisuutta, joka määritteli työpajoja, oli todella vähän. Ørngreen ja Levinsen ovat tehneet kirjallisuuskatsauksen työpajoihin liittyen, ja he tuovatkin esille, että akateemisesta näkökulmasta työpajat on heikosti määritelty käsite (2017, s. 71). Heidän mukaansa työpajalla tarkoitetaan tilaa, jossa ryhmä ihmisiä oppii, hankkii uutta tietoa, tekee luovaa ongelmanratkaisua tai innovoi alakohtaisiin haasteisiin liittyen (Ørngreen & Levinsen, 2017, s. 71).

Mitä tarkoitan, kun puhun työpajoista? Olen ymmärtänyt työpajojen olevan joko kertaluontoisia tilaisuuksia tai useammasta yksittäisestä tilaisuudesta muodostuvia työpajakokonaisuuksia, joissa on tietty teema tai keskitytään johonkin tiettyyn toimintaan. Yksi työpajojen muoto ovat taidetyöpajat tai taidepajat. Taidepajoja järjestetään monissa eri konteksteissa, esimerkiksi museoissa, kouluissa ja osana erilaisia tapahtumia.

Opintojen aikaisten kokemusten pohjalta näen työpajat kuvataidekasvatuksen alalla yleisesti käytettynä toimintamuotona. Useissa tutkimuksissa, hankkeissa ja projekteissa on hyödynnetty työpajoja (ks. esim. Hiltunen, 2018; Luostarinen, 2023), mikä selittyy osaltaan taideperustaisen toimintatutkimuksen prosesseilla, työtavoilla ja tavoitteilla. Näkemykseni mukaan erityisesti prosessikeskeinen tavoitteen asettelu ohjaa työpajatoimintojen käyttöönottoon.

Päädyin työpajamuotoiseen toteutukseen osittain syksyn 2023 ja kevään 2024 aikana saamani työpajojen suunnittelu ja vetämiskokemuksen takia. Osallistuin tuolloin taidekasvatuksen yhteisöprojektikurssilla Sustainability Portraits -työpajojen järjestämiseen. Työpajat olivat osa laajempaa New Genre Art Education in the Arctic (AEA) projektia. Sustainability Portraits -työpajoissa yhtenä tekniikkana oli valokuvaus.

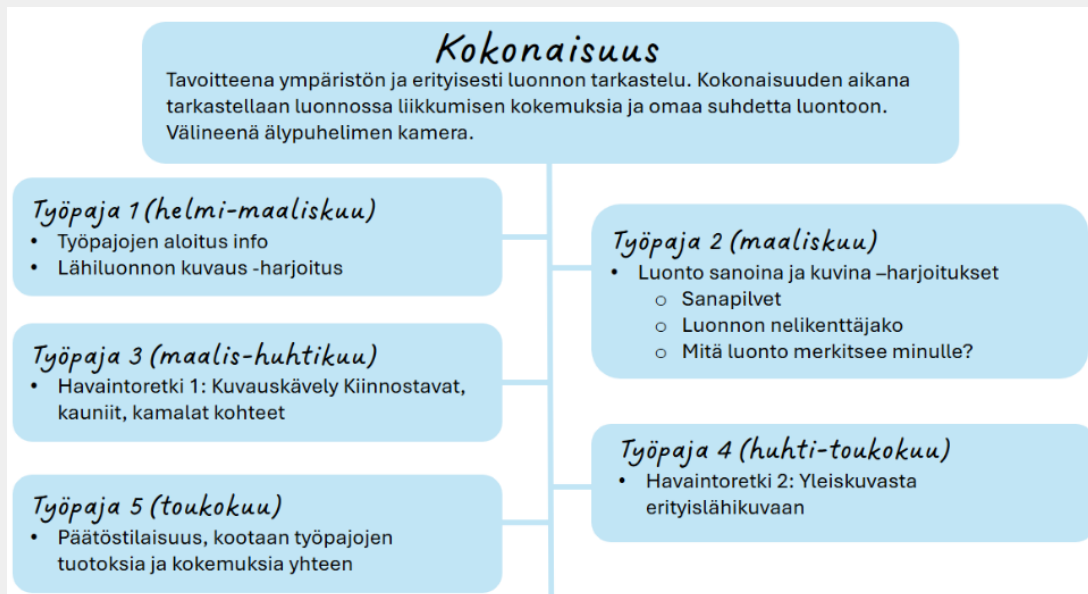
5 Valokuvatyöskentelyn reflektointi Luontokuva-työpajoissa

5.1. Ensimmäisistä suunnitelmista työpajojen toteutukseen

Keväällä 2024 päätin vihdoin, että toteutan tutkielmassani luontokuvaukseen keskittyviä työpajoja, joiden tavoitteena olisi herkistää nuoria havainnoimaan luontoa. Tästä päätöksestä kuitenkin kesti vielä yli puoli vuotta, että aloitin varsinaisesti suunnittelemaan työpajakokonaisuutta. Työpajat asettuivat myös maisterin opintoihin liittyvään kenttäharjoitteluun, joka toi mukanaan tiettyjä raameja työpajoille. Kenttäharjoitteluun tuli sisältyä 10–20 tuntia taideaineiden opetusta, joten työpajojen piti saavuttaa tämä tuntimäärällinen tavoite.

Alkuvuodesta 2025 lähdin kartoittamaan mahdollista yhteistyötahoa, ja ensimmäisenä olin sähköpostitse yhteydessä Rovaniemen nuorisopalveluiden kulttuuriseen nuorisotyöhön. Nuorisopalveluiden vastaava henkilö välitti sähköpostini eteenpäin Kulttuuriverstaan Roti-ryhmän valmentajalle Elina Laukkaselle, joka ilmaisi ryhmän kiinnostuksen yhteistyön tekemiseen. Sovimme ensimmäisen yhteisen tapaamisen 5.2.2025. Tapaamisen tavoitteena oli keskustella työpajaideastani, Roti-ryhmästä ja sen käytännöistä ja yhteistyön aloittamisesta.

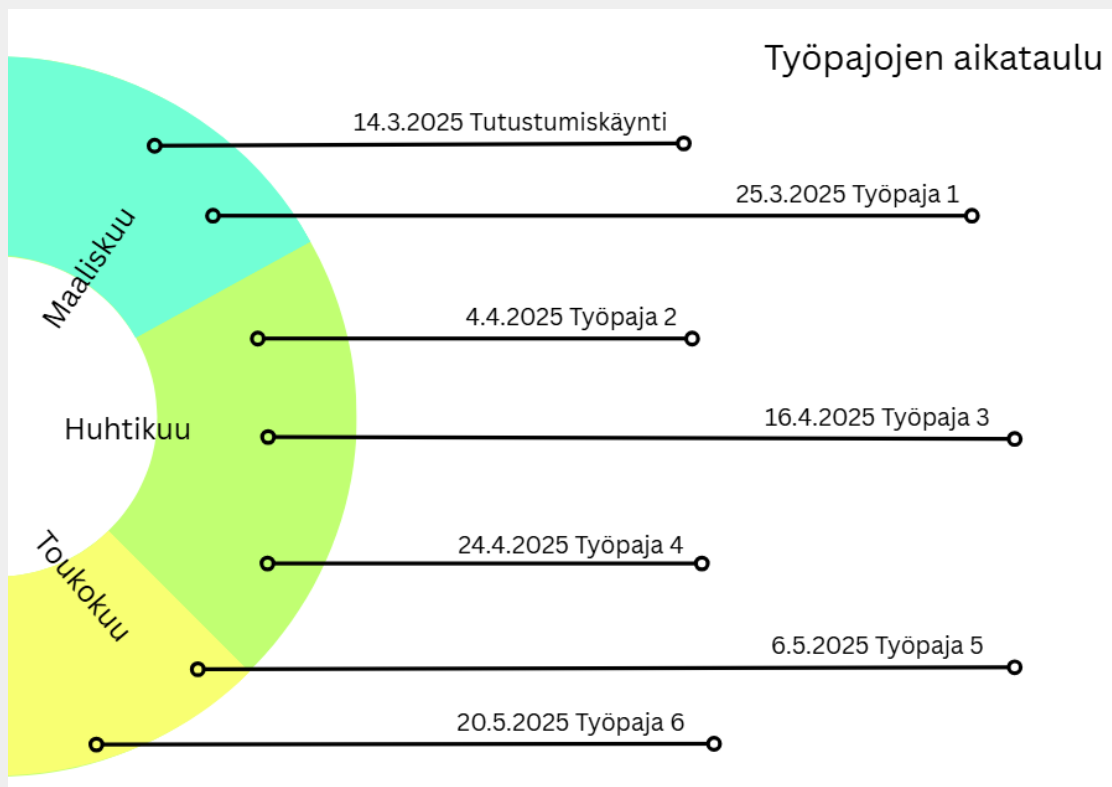
Tein ensimmäisen suunnitelman ja alustavan aikataulun työpajoista tammikuun 2025 lopussa. Suunnitelman avulla oli tarkoitus havainnollistaa itselleni ja muille millaista toimintaa työpajoissa voisi mahdollisesti toteuttaa: miten luontoaihetta lähestyttäisiin työpajoissa, ja kuinka monta työpajaa kokonaisuus sisältäisi. Ensimmäinen suunnitelma toimi minulle tienviittana tarkempien työpajakohtaisten suunnitelmien teossa, mutta ei täysin lukinnut minua tiettyihin valintoihin. Ensimmäinen suunnitelma jätti myös paljon tilaa muutoksille ja kehittämiselle työpajojen aikana. Oppiessani tuntemaan nuoret ja heidän ryhmänsä minun olisi mahdollista vastata heidän tarpeisiinsa paremmin seuraavissa työpajoissa.

Kuva 3. Dia, joka esittelee työpajakokonaisuuden alustavaa rakennetta. Kuva: Inka Matilainen 2025

Työpajojen tavoitteena oli tukea nuoria havainnoimaan omaa ympäristöään ja luontoa sekä kannustaa pohtimaan, mitä luonto on ja mitä se merkitsee nuorille itselleen. Ideoin työpajoja ja niiden harjoituksia nämä tavoitteet mielessä pitäen. Aiemmat kokemukset työpajoista ja niiden järjestämisestä vaikuttivat suunnittelussa tekemiini valintoihin.

Ensimmäisessä tapaamisessa 5.2.1015 esittelin Roti-ryhmän valmentajille Elinalle ja Heidille alustavan suunnitelmani työpajakokonaisuudesta (kuva 3). Sain kuulla, millainen ryhmä on ja millaisia toimintaperiaatteita ryhmässä on. Ryhmässä oli yhteensä noin kymmenen nuorta, jotka osallistuivat vaihtelevalla kokoonpanolla työpajoihin. Sovimme, että tulen tutustumiskäynneille, joilla esittelisin itseni ja työpajat nuorille, ennen kuin työpajat varsinaisesti alkaisivat. Alustavassa suunnitelmassa olin hahmotellut myös alustavaa aikataulua, mutta käytännössä sovimme ryhmän valmentajien kanssa yhden tai kahden työpajan toteutumispäivämäärän kerrallaan ryhmän omien aikataulujen mukaisesti (kuvio 4). Työpajojen välillä oli yleensä noin 2 viikkoa aikaa, mikä mahdollisti seuraavan työpajakerran toiminnan muokkaamisen tarvittaessa. Työpajojen asettuminen loppukevääseen oli merkityksellistä, sillä luonto on näihin aikoihin muutoksessa ja valo lisääntyy.

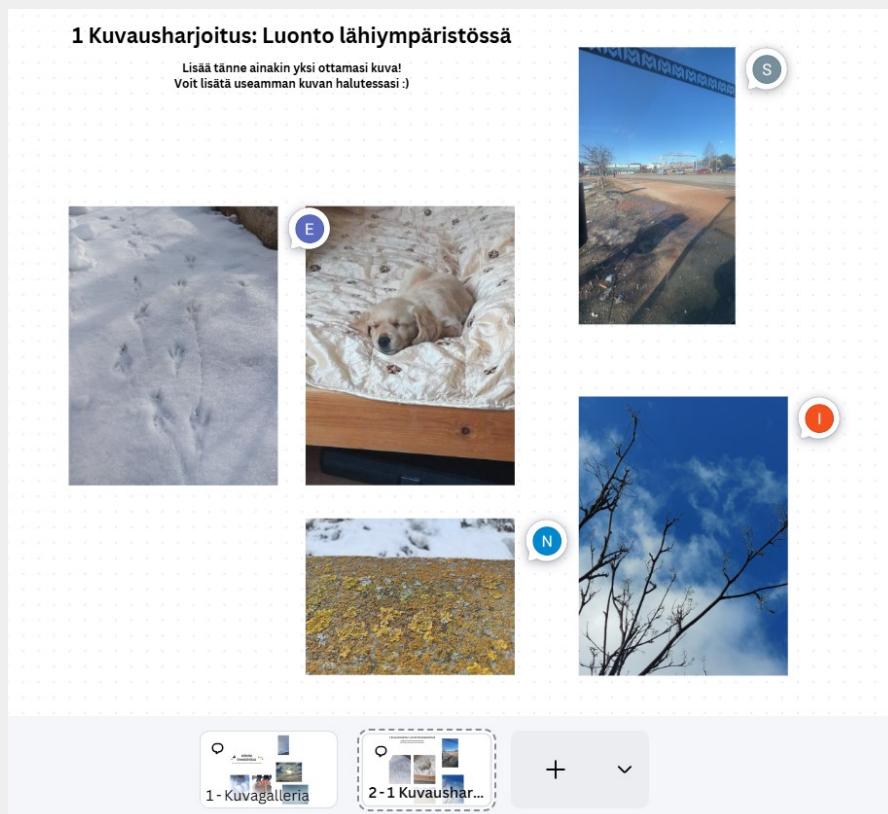
Kuvio 4. Työpajojen toteutunut aikataulu. Kuvio: Inka Matilainen 2026

Ensimmäinen työpajakerta lähti käyntiin aloitusinfolla. Ensin esittelin lyhyesti mistä työpajoissa ja tutkielmassani on kyse, jonka jälkeen kävimme tutkimusluvan yhdessä läpi. Lopuksi kerroin työpajatyöskentelyssä tehtävästä kuvapäiväkirjasta ja kuvien yhteistä jakamista varten Canvaan luomastani Kuvagalleriasta. Infon jälkeen siirryimme ensimmäiseen yhteiseen harjoitukseen, joka oli kollaasin luominen aiheesta ”Mitä luonto on?”. Kollaasin pohjaksi olin tuonut kolme A2 kokoista paperia, jotka teippasimme yhteen. Materiaaleina ja välineinä kollaasin toteuttamisessa toimivat puukynät, tussit, lehdet, sakset ja liimat. Olin valmistellut myös aiheeseen liittyviä herätteleviä kysymyksiä, joita nostettiin työskentelyn aikana satunnaisesti omenan muotoisesta säilytysrasiasta. Kysymyksien tavoitteena oli herätellä nuoria pohtimaan, mitä luonto voi olla eri näkökulmista. Työskentelyn aikana kollaasin aiheeseen tuli lisänä yksilöllisempi näkökulma eli ”Mitä luonto on minulle?”.

Kuva 4. Mitä luonto on? -kollaasi. Kuva: Inka Matilainen 2025

Kollaasin tekemisen jälkeen pidimme pienen tauon, jonka jälkeen vuorossa oli työpaikkojen ensimmäinen valokuvausharjoitus. Lähiympäristön kuvaus -harjoituksessa lähdimme ulos ja kiersimme pienen lenkin Monden ympäri. Tehtävänä oli havainnoida ympäristöä, katsoa millaisia luonnon elementtejä ympäristössä on ja ottaa puhelimeella vähintään yksi kuva jostain tekemästään havainnosta. Sisälle palattuamme tehtävänä oli siirtää yksi kuva Canvan Kuvagalleriaan sekä luoda itselleen kuvapäiväkirja Canvassa. Teknologia teki tässä kohtaa tepposensa, ja kuvien siirtäminen Canvaan ei ollutkaan niin suoraviivaista kuin olisin halunnut. Sovimme, että katsomme Canvan toimintaa vielä uudemman kerran seuraavan työpajakerran alussa, ja annoin nuorille Kuva arkiympäristöstä -väliharjoituksen.

Kuva 5: Ruutukaappaus Canvaan tehdystä Kuvagalleriasta. Kuva: Inka Matilainen 2026

Aloitimme toisen työpajakerran tutustumalla uudestaan Canvan toimintaan ja tarkistamalla olivatko kaikki saaneet kuvapäiväkirjan luotua. Tämän jälkeen esittelin työpajakerran harjoitukset: Tier list luontokuvista ja Visuaalinen tuotos. Nuoret saivat vapaasti valita kummasta harjoituksesta lähtisivät liikkeelle, ja monet valitsivat Tier list luontokuvista -harjoituksen. Tier list tarkoittaa vapaasti suomennettuna tasolistaa, jossa asiat laitetaan jollain määritetyllä perusteella taso- tai arvojärjestykseen. Yleinen arvoasteikko tasolistoissa on kirjainasteikko S, A, B, C, D, E, F, missä S on paras ja F on huonoin. Tasolistat ovat internet-kulttuurin konsepti, joka oli monelle nuorista tuttu käsite. Olin harjoitusta varten koostanut yhdeksäntoista luontokuvaa sisältävän kuvasetin ja tulostanut muutaman setin. Kuvat olivat Vuoden Luontokuva -kilpailun kuvia ja Finna-sivustolta "luontokuva" -hakusanalla löytyneitä kuvia. Nuoret saivat itse määrittellä millä perusteella asettivat kuvat tasolistalle. Olin antanut tueksi muutamia esimerkkejä, millä perusteella tasolistan voisi tehdä. Kävin juttelemassa nuorten kanssa heidän tekemistään tasolistoista, ja määrittelyperusteina oli muun muassa, mikä olisi paras taustakuva, mistä kuvista pitää eniten ja missä on eniten luontoa.

Kuva 6. Nuorten tekemä tasolista luontokuvista. Kuva: Käpy 2025

Työpajakerran toinen harjoitus oli visuaalisen tuotoksen tekeminen haluamallaan tekniikalla joko aiheesta ”Mitä luonto merkitsee minulle?” tai ”Minua miellyttävä luonnon ympäristö”. Osaa nuorista tehtävä ei innostanut ollenkaan, kun taas muutamat pohtivat ehtisivätkö toteuttaa saamaansa ideaa yhden kerran aikana. Heidän kanssaan, jotka pohtivat ajan riittävyttä sovimme yhdessä valmentajan kanssa, että he voisivat jatkaa visuaalisen tuotoksensa työstämistä myös muuna aikana. Työpajakerran aikana äänestimme myös, minne lähtisimme tulevan työpajakerran kuvausretkellä, jossa käytössämme olisi auto. Kolmesta vaihtoehdosta Ounasvaaran lintutorni äänestettiin ensimmäisen kuvausretken kohteeksi. Olin suunnitellut, että työpajan loppuksi antaisin nuorille väliharjoituksen Luonto, ei-luonto –kuvapari, mutta harjoitus jäi antamatta.

Kolmanteen työpajakertaan lähdimme liikkeelle Mondelta autokyydillä Ounasvaaraa kohti. Saavuimme Ounasvaaralle kahdessa erässä. Olin itse ensimmäisen joukon mukana, ja annoin tälle porukalle Yleiskuvasta erikoislähikuvaan -harjoituksen ohjeistuksen. Harjoituksessa tarkoituksena oli havainnoida luontoa sekä laajemmasta että yksityiskohtaisemmasta näkökulmasta, ja ottaa kuvapari, jossa toinen kuvista olisi yleis-

kuva ympäristöstä ja toinen erikoislähikuva yleiskuvan ympäristöstä löytyvästä yksityiskohdasta. Harjoitusta tehtiin kävelymatkalla Ounasvaaran lintutornille ja laavulle (kuva 7). Kävelin itse hetken aikaa ensimmäisen porukan mukana, kunnes palasin vastaanottamaan Ounasvaaralle toisena saapuvaa porukkaa, joille ohjeistin samaisen harjoituksen. Lähdimme sitten suuntaamaan kohti lintutornia ja laavua.

Kuva 7. Huhtikuun lumisilla reiteillä Ounasvaaralla tehtiin Yleiskuvasta erikoislähikuvaan -harjoitusta. Kuva: Inka Matilainen 2025

Lintutornille ja laavulle päästyään nuoret aloittivat nuotion sytyttämisen ja eväiden syö-
misen. Oltuamme hetken laavulla ohjeistin työpajakerran toisen kuvausharjoituksen.
Kuvaa kuin olisit... -harjoituksessa tarkoituksena oli asettua jonkin toisen eliön näkö-
kulmaan ja ottaa kuva siitä, mitä kyseinen eliö saattaisi nähdä. Tavoitteena oli taas

herätellä havainnoimaan ympäristöä näkö- ja kuvakulmista, joita emme ehkä arjessamme ajattele. Laavulla ollessamme kävin juttelemassa nuorten kanssa heidän ottamistaan kuvista. Eväiden syönnin ja kuvausharjoitusten tekemisen jälkeen oli aika suunnata takaisin Mondelle. Olin työpajasuunnitelmassani suunnitellut, että ohjeistaisin nuoria lisäämään ottamansa kuvat kuvapäiväkirjaan, mutta tässä kohtaa päiväkirjatyöskentely oli tuntunut jo jääneen taka-alalle.

Neljäs työpajakerta oli myös kuvausretki johonkin lähellä olevaan kohteeseen, ja ryhmän valmentajan ehdotuksesta retken kohteeksi tuli Arktikumin puisto ja siellä sijaitseva laavu. Alkuperäisenä suunnitelmanani oli toteuttaa Kiinnostavat, kauniit, kamalat kohteet -kuvausharjoitus neljännen työpajan aikana, mutta kolmannen työpajakerran kokemusten perusteella koin, että harjoitus ei välttämättä innostaisi nuoria tarpeeksi. Päädyin ideoimaan Kuvausbingon, jossa 5x5 ruudukossa oli erilaisia kuvausaiheita (kuva 8).

Ennen kuin lähdimme liikkeelle Mondelta, ohjeistin Kuvausbingon nuorille, jotta kuvausta saattoi tehdä jo matkan aikana. Osa nuorista halusi tehdä bingoa parin kanssa. Kuvausbingo ei alkuunsa innostanut kaikkia, mutta ryhmän valmentaja Elina oli hankkinut bingon saaneille palkinnoksi pienen herkun, mikä vaikutti motivoivan osaa. Kuljimme laavaa kohti Pohjolankatua pitkin, kunnes Arkitumin ohitettuamme pääsimme puistoalueelle. Laavulla vuorossa oli taas nuotion sytyttämistä ja eväiden valmistelua. Osa nuorista jatkoi Kuvausbingon täyttämistä laavun läheisyydessä. Olin pyytänyt nuoria näyttämään minulle, kun he saivat Kuvausbingon valmiiksi, ja näissä hetkissä pyysin heitä esittelemään muutamia ottamiaan kuvia minulle.

Jotain pientä	Kevään merkki	Ihmisen jälki	Maisema	Arvokas asia
Tuulen suhina	Roskaa	Mullan tuoksu	Jotain suurta	Uppeluksissa
Eläimen jälki	Jotain pehmeää	VAPAA RUUTU	Likaa, kuraa, rapaa	Jotain kovaa
Jotain rumaa	Puun halaus	Onni on...	Katse taivaalle	Rakennelma
Kyykky kuva	Veden solina	Jotain kaunista	Inhottava asia	Vihreää

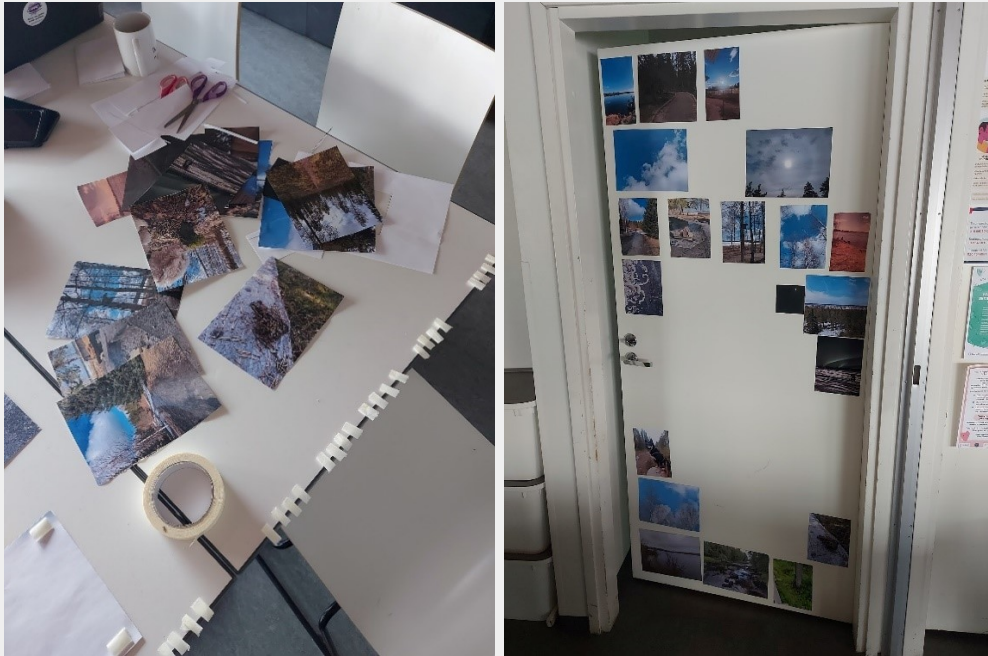
Kuva 8. Ruutukaappaus Kuvausbingosta. Kuva: Inka Matilainen 2026

Viides työpajakerta lisättiin kokonaisuuteen, kun ryhmä ja valmentaja toivoivat opetusta järjestelmäkameran käyttöön sekä tarkempaa tutustumista valokuvaukseen tekniikkana. Valmistelin työpajaan osallistavan diaesityksen, jossa tutustuttaisiin järjestelmäkameran manuaaliseen käyttöön. Aloitimme diaesityksen ja sen harjoitteiden tekemisellä. Jotta työpaja kytkeytyisi myös luontoteemaan viimeisenä harjoituksena työpajassa oli Kuvajahti, joka oli ulkona suoritettava rastitehtävä (kuva 9). Rasteja oli yhteensä neljä, ja jokaisella oli oma teemansa ja tehtävänantonsa. Harjoituksen sai tehdä joko puhelimella tai järjestelmäkameralla. Nuoret saivat suorittaa rastit itsenäisesti haluamassaan järjestyksessä, mikä valitettavasti johti siihen, että en pystynyt seuraamaan kaikkien toimintaa.

Kuva 9. Ruutukaappaus Kuvajahtia esittelevästä diasta. Kuva: Inka Matilainen 2026

Kuudennella eli työpajakokonaisuuden päättävällä kerralla toteutimme yhteisen kuva-seinän nuorten ottamista luontokuvista. Jokaisen tuli valita 1–3 ottamaansa luontokuva, jotka ryhmän valmentaja Elina printtasi. Luontokuvat saivat olla työpajojen aikana tai vapaa-ajalla otettuja. Printatuista kuvista leikattiin valkoiset reunat pois, ja tämän jälkeen jokainen sai teipata kuvansa Monden kerhotilan oveen haluamaansa kohtaan. Työpajakerran aikana nuoret vastasivat myös Google Formsilla teettämäni loppukyselyyn (Liite 2), jossa he saivat antaa palautetta työpajoista ja reflektoida työpajojen aikaista toimintaa.

Kuva 10 ja 11. Nuorten valitsema kuvia printattuna ja kuvista koottu kuvaseinä. Kuvat: Inka Matilainen 2025

5.2. Työpajojen toiminnan analyysi

Kuuden työpajan aikana tehtiin yhteensä yhdeksän erilaista harjoitusta, joista viidessä osallistujat valokuvasivat itse. Harjoitukset, joissa valokuvattiin, olivat kronologisessa järjestyksessä Lähiympäristön kuvaus, Yleiskuvasta erikoislähikuvaan, Kuvaa kuin olisit..., Kuvausbingo ja Kuvajahti. Neljässä muussa harjoituksessa, jotka olivat Mitä luonto on -kollaasi, Tier list luontokuvista, Visuaalinen tuotos ja viimeisen kerran kuvaseinä, työskenneltiin visuaalisesti ja usein myös valokuvien kanssa. Työpajojen aikana työskenneltiin siis useaan otteeseen valokuvien ja valokuvauksen parissa. Analysoin seuraavaksi työpajojen aikaista toimintaa, erityisesti valokuvatyöskentelyn osalta.

Ensimmäisellä työpajakerralla tehdyssä Lähiympäristön kuvaus -harjoituksessa tarkoituksena oli kiertää rakennuksen ympäri, jossa Monde sijaitsee, ja ottaa yksi kuva näkemästään luonnon elementistä. Osalle nuorista ulos lähteminen osoittautui haastavaksi tai se aiheutti vastustusta. Onnistumisena voidaan kuitenkin nähdä se, että kaikki nuoret lähtivät tekemään tämän lyhyen kävelykierroksen, vaikka osa vaikutti tekevän kävelykierroksen mahdollisimman nopeasti. Ollessamme ulkona havainnoin,

että ainakin yksi nuorista, Kaarna, jäi tarkastelemaan ympäristöä tarkemmin ja otti useamman kuvan. Sisällä selvisi, että muutama nuorista ei ollut ottanut yhtäkään kuvaa ulkona, joten kannustin heitä havainnoimaan sisältä löytyviä luonnon elementtejä ja ottamaan tästä kuvan.

Yksi nuorista, Käpy, otti sisällä kuvan vesilasiin laskemastaan vedestä, ja tämä johti hänen kanssaan mielenkiintoiseen pohdintaan siitä, mikä kaikki ympärillämme on luontoa. Vesihän on tärkeä osa ekosysteemejä ja luontoa, ja hänen ottamansa kuva vesilasissa olevasta vedestä mielestäni muistuttaa siitä, että vaikka vesi ei olisikaan vesistöissä on se silti osa veden kiertokulkua ja näin ollen luonnon systeemejä. Pohdimme myös Kävyyn kanssa voisiko näin ollen esimerkiksi puusta tehtyä sängynrunkoa ajatella luontona, sillä onhan tuo puu joskus kasvanut metsässä. Cantell tuo esille, että luonto voi olla läsnä monissa arkipäiväisissä tilanteissa ja ympäristöissä, ja kuinka luontosuhteen kehittymiselle on tärkeää kyetä havainnoimaan tätä omaa lähiluontoa (Cantell, 2011, s. 332). Harjoituksen yhtenä tarkoituksena olikin pohtia mikä kaikki omassa lähiympäristössä on tai voi olla luontoa, ja pyrin välittämään omassa puheessani Cantellin mukaista ajattelua luonnon läsnäolosta arkisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Vaikka Käpy ei siis ulkona ottanut kuvaa, valokuvauksen kohteen löytäminen sisällä herätteli häntä havainnoimaan luonnon elementtejä ja johti pohdintaan ympäröivästä ympäristöstä ja luonnosta.

Osan ryhmästä ollessa vastahakoinen jo ensimmäisen työpajan ja ensimmäisen kuvausharjoituksen aikana pohdin työpajan jälkeen havaintopäiväkirjassani seuraavasti: ”Voisiko vielä osallistaa nuoria enemmän siihen, mitä työpajoissa tehdään? Rakentaa niistä enemmän heidän kiinnostuksiaan vastaavia?”. Olin rakentanut työpajakokonaisuuden omista lähtökohdistani ja omiin kiinnostuksen kohteisiin pohjautuen, ja saavuvin paikalle ikään kuin valmiin paketin kanssa. Osallistujien kuulemisella ja osallistamisella olisi voinut olla suuri merkitys heidän työpajakokemustensa muotoutumisessa sekä vaikutus halukkuuteen osallistua työpajojen aikaiseen toimintaan.

Pohdintani nuorten osallistamisesta ja toiminnan rakentamisesta heitä kiinnostavaksi johti siihen, että seuraavaa työpajaa varten valmistelin Tier list -luontokuvista harjoituksen, joka ammensi toimintatapaansa internet-kulttuurista. Kysyessäni työpajaker-

ralla kenelle tasolistat olivat tuttuja, ne olivat koko ryhmälle jollain tasolla tuttuja. Tasolistat olivat siis tuttuja nuorille, ja vaikuttivat näin ollen matalan kynnyksen toiminnalta, johon nuorien oli helppo tarttua. Kuvat oli annettu valmiina, nuoren tarvitsi enää vain päättää millä perusteella hän asettaisi ne järjestykseen. Nuorista Kanto oli loppukyselyssä nostanut Tier list luontokuvista -harjoituksen yhdeksi mieleen painuneimmista harjoituksista, koska se oli hänen mielestään hauska (kuva 12).

Kuva 12. Kannon tasolista, jossa laitteluperusteena on "luonnollisimmista maisemista epäluonnollisimpiin". Kuva: Kanto, 2025

Kuvaa kuin olisit... ja Yleiskuvasta erikoislähikuvaan -harjoituksissa tavoitteena oli näkökulmien vaihdoksien tekeminen. Näkökulmien vaihdoksien tarkoituksena on herkitää havainnoimaan ympäristöä uudella tavalla, sillä näkisin, että arjen ympäristöissä liikkuessamme havainnoimme ympäristöä omasta näkökulmastamme, niin fyysisestä

kuin mentaalista. Yleiskuvasta erikoislähikuvaan -harjoitus pyrki kannustamaan py-sähtymään maiseman äärelle ja tarkastelemaan sieltä löytyviä yksityiskohtia. Tai kääntäen eli huomaamaan yksityiskohdan ja sen jälkeen näkemään maiseman sen ympärillä. Harjoituksessa valokuvauksen kaksi eri kuvakokoa olivat ympäristön havainnoinnin lähestymisen rajaajina. Saavuttuamme lintutornille ja laavulle kävin kyselemässä nuorilta heidän ottamistaan kuvista, ja ainakin osa oli ottanut kuvat kävely-matkalla. Ympäristöstä havaittuja yksityiskohtia olivat muun muassa kiinnostava kivi ja puun oksasta riippuva naava.

Kuvaa kuin olisit... -harjoituksessa vaihdettiin ihmisen näkökulmasta jonkin toisen elol-lisen eliön jalkoihin tai elottoman luonnonelementin asemaan. Kameran linssi toimii harjoituksessa ikään kuin tämän toisen eliön silminä, ja otetut kuvat siis sen näkökul-man kuvastajana. Harjoituksessa on leikillisyyttä ja mielikuvituksellisuutta, sillä siinä pyydetään asettumaan jonkin ei-ihmisen asemaan. Inspiraationani harjoituksessa oli-vat lapsuudessani leikityt eläinleikit, joissa asetuttiin eläinten asemaan. Ounasvaaran lintutornin ympäristö tarjosi mahdollisuuksia erilaisten näkökulmien toteuttamiseen. Kuvausta saattoi tehdä niin maan tasalla kuin lintutornin korkeuksista. Annettuani har-joituksen osa nuorista otti yhden kuvan suhteellisen nopeasti maan tasalla, ja tämän jälkeen he palasivat istumaan laavulle nuotion ääreen. Osa nuorista kiipesi lintutorniin, ja nappasi kuvan tai kuvia sieltä käsin. Havaintojeni perusteella harjoitus ei kannusta-nut ryhmän nuoria valokuvaukseen ja havainnointiin kovinkaan hyvin.

Kuva 13. "Oravan näkökulma", nuoren Kuvaa kuin olisit... harjoituksessa ottama kuva. Kuva: Kaarna, 2025

Kirjoitin havaintopäiväkirjaani kolmannen työpajan jälkeen siitä, miten omasta näkökulmastani osa nuorista vaikutti suhtautuvan tai toteuttavan antamiani valokuvaharjoituksia: "Monille nuorista harjoitukset ovat one and done eli tehdään se minimityö ja sitten takaisin omiin hommiin." Yleiskuvasta erikoislähikuvaan ja Kuvaa kuin olisit... -harjoituksissa oli hyvin selkeät tehtävänannot, tietysti tehtävänantoja sai toteuttaa vapaasti omasta näkökulmasta lähtöisin. Tehtävien "suorittamiseen" riitti vain yhden kuvaparin ja yhden kuvan ottaminen, jolloin valokuvatyöskentely ja sen kautta mahdollisesti tapahtuva havainnointi jäi vähemmälle. Tämän takia lähdinkin neljättä työpajakertaa varten suunnittelemaan kuvausharjoitusta, jossa valokuvatyöskentelyä tehtiin enemmän kuin yhden tai kahden kuvan ottamisen verran. Olimme aiemmin puhuneet Elinan kanssa myös, että pelillisuus on toiminut ryhmän aktivoimisessa tai motivoimisessa, joten lähdin kuvausharjoituksen suunnitteluun myös tämä mielessäni.

Neljännellä työpajakerralla toteutettu Kuvausbingo -harjoitus olikin eräänlainen käännekohta nuorten valokuvatyöskentelyssä. Havaintojeni perusteella harjoitusta tehdessään nuorten havainnoivat ympäristöään aktiivisesti, ja verrattuna aiempiin kuvausharjoituksiin Kuvausbingo vaikutti myös mielekkäämmältä toiminnalta useimmille. Kuvausbingossa olin pyrkinyt pelillistämään valokuvatyöskentelyä, ja näin ollen myös luonnon ja ympäristön havainnointi tapahtui pelillisemmän näkökulman kautta. Kun tietyn ruudun aiheesta oli otanut kuvan, sai ruudun ruksia, jolloin saattoi seurata omaa edistymistään. Kirjoitin havaintopäiväkirjaani seuraavan huomion Kuvausbingosta: ”Bingoruudukko tarjosi ponnistuslaudan ympäristön havainnointiin. Erilaiset/moninaiset aiheet mahdollistivat tai kannustivat ympäristön havainnointiin.” Havaitsinkin nuorten koettavan löytää tietyt tunnusmerkit täyttäviä kuvauskohteita eli bingoruutujen aiheita ympäristössä liikkuen.

Kuva 14. Matkalla laavulle, Kuvausbingot täyttymässä. Kuva: Inka Matilainen, 2025

Osa nuorista täytti bingoa pareittain, jolloin täyttämiseen liittyi myös yhteistä keskustelua siitä, voisiko jokin tietty ympäristön kohta tai luonnon elementti soveltua tietyn ruudun aiheeseen. Bingoa tehtiin kävelymatkalla laavulle, jolloin vaihtuvat maisemat tarjosivat myös otollisia mahdollisuuksia havaintojen tekemiselle (kuva 14). Matkassa mukana oli myös pari koirakaveria, ja eläinten läsnäolo toi mukanaan oman lisän valokuvien ottamiseen. Erityisesti muistan hetken, jolloin yksi koirista käveli ohuessa jäässä olevan ojan päälle, rikkoen jään ja kastellen tassunsa. Yksi nuorista, Kelo, harmitteli, että ei ehtinyt saada tilanteesta kuvaa, koska se olisi voinut sopia ”Uppeluksissa” ruutuun bingossa. Luonnossa havainnot saattavat olla nopeasti ohikiitäviä hetkiä ja kaikista ei välttämättä kerkeä saada kuvia.

Loppukyselyssä Kuvausbingo nousi useamman nuoren vastauksissa yhdeksi mieleenpainuneimmista harjoituksista. Kysyttäessä minkä harjoituksen aikana nuori koki havainnoineensa ympäristöä ja luontoa eniten, ja mikä kyseisessä harjoituksessa kannusti tai tuki havainnointiin, Kanto vastasi seuraavasti: ”Kuvausbingo, koska siinä piti huomioida ympäristöä eri tavoin kuin arjessa”. Olin suunnitellut bingoruutujen aiheet siten, että ne tarjoaisivat monipuolisia tarttumapintoja ympäristön havainnointiin, mutta olisivat sen verran laajoja tai abstrakteja, että ne mahdollistaisivat omien tulkintojen tekemisen. Muutamissa ruuduissa oli läsnä myös muihin aisteihin liittyviä havaintoja, esimerkiksi ruudut ”Tuulen suhina” ja ”Mullan tuoksu”. Näiden ruutujen tarkoituksena oli herätellä nuoria hyödyntämään myös muita aistejaan tehdessään havaintoja sekä pohtimaan miten näitä aistihavaintoja voisi vai voiko niitä välittää valokuvan kautta. Aistihavainnot ovat keskeinen osa ympäristö- tai luontokokemuksia, mutta valokuvat välittävät lähinnä ympäristöjen visuaalisen aspektin (Laurén ym., 2025). Kuitenkin kuviin voi liittyä vahvoja muistoja ja tunteita, jolloin valokuva voi muistuttaa myös muista ympäristöön liittyneistä aistihavainnoista.

Kuva 15. Laavulle saavuttua havaintoja oli tehty jo runsaasti. Kuva: Inka Matilainen 2025

Kuvajahti ei ehkä innostanut nuoria ihan yhtä hyvin kuin edellisen kerran kuvausbingo. Kuitenkin suurin osa nuorista tekivät tehtävän käymällä kaikilla rasteilla eli tämä oli oikeastaan todella positiivista. Inka Matilainen, ote havaintopäiväkirjasta

Viidennellä työpajakerralla harjoittelimme nuorten kanssa järjestelmäkameran käyttöä. Jotta työpajakerta kytkeytyisi myös luontoteemaan tekniikan harjoittelun lisäksi olin suunnitellut Kuvajahti -harjoituksen. Kuvajahdissa neljällä rastilla oli erilaiset kuvaustehtävät, joiden tavoitteena oli tukea luonnon havainnointia. Ulos lähteminen ja rastikierroksen tekeminen oli osalle nuorista taas epämieluisaa. Tähän saattoi vaikuttaa se, että ulos lähtemiselle ei ollut mitään muuta tarkoitusta kuin vain valokuvatyöskentelyn tekeminen. Esimerkiksi Kuvausbingo -harjoitus yhdistyi laavulle kävelyyn, jolloin ulos lähdöllä oli valokuvatyöskentelyn lisäksi jokin muu tarkoitus. Osalle ryhmän nuorista tällä muulla tarkoituksella vaikutti olevan suhteellisen suuri merkitys, sille miten mielellään he lähtivät ulos ja tekemään valokuvatyöskentelyä.

Viimeisellä työpajakerralla juttelin nuorten kanssa kuvien valinnasta yhteistä kuvaseinää varten. Sain keskusteluista kuvan, että osalle nuorista ulkopuolelta tulleet ohjeistukset eivät olleet mieluisia, mikä oli johtanut siihen, että osa oli työpajojen aikana ottanut vähän tai ei ollenkaan kuvia. Nuoret kuitenkin valitsivat omista aiemmin ottamistaan kuvista muutaman kuvan kuvaseinälle laitettavaksi, mikä oli positiivista. Keskustelujen perusteella vaikutti, että useimmille ryhmän nuorista luonnossa liikkuminen oli mieluisaa, ja että he välillä ottivat valokuvia luonnosta myös arjessa. Eräästä keskustelusta mieleeni jäi se, että luonnossa liikuttaessa tykätään olla läsnä tilanteissa, eikä pitää puhelinta kädessä. Santaon ja Peltolan mukaan älypuhelimien tai kameran voidaan kokea tuottavan etäisyyttä luontosuhteeseen silloin, kun sen käyttö koetaan luontokokemusta häiritseväksi (Santaoja & Peltola, 2023, s. 19).

”Kuvaamalla voi ikuistaa hetken muiston, mutta se ei korvaa hetkessä olemista.” Inka Matilainen, ote havaintopäiväkirjasta

Valokuvatyöskentely ei siis välttämättä digitaalisten apuvälineiden käytön takia tue kaikkia havainnoimaan ympäristöä ja luontoa, jos digitaaliset laitteet koetaan häiriötekijöinä luonnon havainnoinnissa. Joillekin toisille teknologia voi kuitenkin toimia väylänä ympäristön ja luonnon läheisempään havainnointiin (Santaoja & Peltola, 2023, s. 14). Nuorista Kaarnalle valokuvatyöskentely vaikutti olevan havaintojen tekemistä tukeva toimintamalli, joka ei häirinnyt luonnossa liikkumista. Älypuhelimien kameralla kuvan saattaa ottaa nopeasti, ja sen jälkeen palauttaa taskuun (Laurén & Seppä, 2024, s. 38). Keskustellessani Kaarnan kanssa työpajojen aikana sain kuvan, että luonnon havainnointi ja valokuvaaminen olivat hänelle tärkeä harrastus. Tämä tuli myös esille esimerkiksi Visuaalinen tuotos -harjoituksessa, jossa hän koosti aiemmin ottamistaan luontokuvista valokuvateoksen. Teos koostui useista kymmenistä kuvista, jotka Kaarna liitti naruilla yhteen useamman metrin mittaiseksi kuvajonoksi. Kuvien järjestysjonossa perustui siihen, mitä kuvassa oli esimerkiksi kasvi, hyönteinen, eläin. Pohdin, miten omaehtoisempi valokuvatyöskentely olisi voinut toimia ryhmän kanssa, tai olisiko se kenties ollut innostavampaa.

6 Valokuvatyöskentelyn soveltaminen havainnointia tukevasti

Tutkielmani työpajojen harjoitusten tavoitteena oli tukea nuoria havainnoimaan ympäristöään ja luontoa. Käsittelem seuraavaksi työpajojen toiminnan analyysistä nousseita huomioita siitä, miten valokuvatyöskentely tuki nuoria havainnoimaan.

Valokuvatyöskentelyn yhdistäminen pelillisyyteen vaikutti tukevan nuoria erityisen hyvin havainnoimaan ympäristöä ja luontoa. Kun havainnoinnista ja valokuvauksesta tuli peli, niitä tekemällä edettiin kohti jotain tavoitetta tai määränpäättä. Näin ollen tulkitsin pelillisyyden tehneen valokuvatyöskentelystä motivoivampaa tai mielekkäämpää useimmille nuorille. Työpajoissa tämä näkyi erityisesti Kuvausbingo -harjoituksessa. Bingon ruutujen moninaiset aiheet ja harjoituksen pelillisuus kannustivat havainnoimaan ympäristöä ja etsimään katseella bingoruutuihin sopivia kuvauskohteita. Bingon täyttämisen kannustimena toimivat myös ryhmän valmentajan hankkimat suklaapatukat.

Kuvausbingo tuki nuoria ottamaan määrällisesti enemmän kuvia ja näin myös havainnoimaan enemmän. Yhteensä 25 ruutua erilaisine aiheineen johdattelivat nuoria katsomaan ympäristöä monista näkökulmista sekä hyödyntämään muitakin aisteja kuin vain näköaistia. Useampiin havaintoihin ohjaava valokuvatyöskentely tukee ainakin määrällisesti luonnon ja ympäristön havainnointia. Työpajojen aikana harjoitukset, joissa tarvitsi ottaa vain yksi valokuva eivät tulkintani perusteella tukeneet nuoria havainnoimaan ympäristöään yhtä aktiivisesti.

Motivaation tai mielekkyyden puute vaikutti tutkielmani työpajojen kontekstissa vahvasti siihen, että valokuvatyöskentely ei tukenut kaikkia nuoria ympäristön ja luonnon havainnointiin. Reflektion pohjalta tulkitsin, että kyseessä oli valokuvatyöskentelyyn johdattelevien harjoitusten epämieluisuus osalle nuorista. Harjoitukset saatettiin kokea tylsinä tai niitä ei yksinkertaisesti haluttu tai jätetty tehdä. Valokuvatyöskentely tapahtui suunnitteleminen harjoitusten kautta, jolloin nuoret itse eivät päässeet osallis-

tumaan tai vaikuttamaan siihen, millaista työskentely olisi. Valokuvatyöskentely älypuhelimella saatettiin kokea myös luonnossa olemista häiritsevänä tekijänä, minkä takia valokuvatyöskentely ei tukenut luonnon havainnointiin.

Valokuvatyöskentelystä tuntui työpajoissani uupuvan osanen, kun kuvapäiväkirjat ja niiden mahdollistama reflektio jäivät pois työpajojen toteutuksesta. Millaista pohdintaa nuoret olisivat kenties tehneet, jos otettujen valokuvien äärelle olisi pysähdetty? Jos ajatuksia siitä, miksi otin kuvan kyseisestä ympäristöstä tai luonnon elementistä, olisi sanallistettu kuvapäiväkirjoihin? En tutkielmassani pysty vastaamaan näihin kysymyksiin kuvapäiväkirjojen pois jäännin vuoksi, mutta haluan nostaa aiheen esille. Koen, että erityisesti työpajojen kontekstissa reflektio olisi ollut merkityksellistä.

Työpajojen toiminnan reflektoinnin kautta voin todeta, että valokuvauksen luonteen takia valokuvatyöskentelyllä on mahdollisuus havainnoinnin tukemiseen. Valokuvatyöskentely pyytää meitä havainnoimaan ympäristöämme. Kameran linssin kautta katsoimme ympäristön tiettyä rajattua osaa, ja kuvalla voimme ikuistaa tekemämme havainnon. Valokuvataksemme meidän on siis tehtävä havaintoja. Valokuvia voi tietenkin napata sen suuremmin pohtimatta mitä on kuvaamassa, mutta nämäkin kuvat ovat havaintoja jostain. Näkisin, että jos valokuvatyöskentelyn halutaan tukevan tiettyä ryhmää havainnoimaan ympäristöään ja luontoa, tulee työskentelyn järjestäjällä olla tietoa tai kokemusta ryhmän tarpeista.

7 Päätäntö

Tutkimusprosessi tuntui välillä risteilevillä metsäpoluilla haahuilulta kompassin pyöriessä hullun lailla, kun taas välillä kompassi osoitti tavalliseen tapaan pohjoista kohti ja polku oli selkeä ja runsaasti kuljettu. Katsoin pitkään tutkielmani tavoitetta ja tutkimuskysymystä ikään kuin tiheän metsikön läpi. Näin viitteitä ja vilahduksia siitä mikä tavoite ja tutkimuskysymykset olivat, mutta vasta prosessin loppuvaiheessa nämä tarkentuivat selkeiksi kohteiksi näkökentässäni. Tämän takia tutkielman tekeminen tuntui välillä hyvin haastavalta.

Tutkielman aineiston keruuseen ja analysointiin vaikutti erityisesti se, että kuvapäiväkirjojen toteutuksen murentuessa heti työpajojen alussa en kehittänyt vaihtoehtoista tapaa, jolla olisin kerännyt nuorten ottamat kuvat talteen. Työpajojen loppupuolella loin kansiot nuorille, joilta olin tutkimusluvan saanut, mutta kuvien keräys jäi silti tekemättä. Kuvat olisivat olleet tärkeää aineistoa erityisesti harjoitusten toteutumisen analysoinnissa. Kuvapäiväkirjat jäivät nyt vielä kuiskailemaan omaan mieleeni kiinnostavana mahdollisuutena tukea havainnointiin herkistämistä. Yleisesti ottaen aistihavaintojen tekemisestä ja havainnointiin herkistämisestä taideperustaisin keinoin olisi kiinnostavaa tutkia lisää.

Tutkielman toiminnallisen osuuden ja aineistokeruun toteutusta pohtiessani pyörittelin alkuunsa vaihtoehtoina ryhmäblogeja ja kuvapäiväkirjoja. Kuvapäiväkirjojen jäädessä kuitenkin toteutuneessa toiminnassa melkein täysin hyödyntämättä, olisi kiinnostavaa tuoda kuvapäiväkirjat keskeisempään rooliin valokuvatyöskentelyssä. Miten kuvapäiväkirjat tukevat luontosuhdetta? Tai miten kuvapäiväkirjat tukevat luontokokemusten syntymistä? Myös ryhmäblogien hyödyntäminen luontokuvaukseen keskittyvän valokuvatyöskentelyn rinnalla olisi mielenkiintoinen jatkosuunta tutkimukselle. Ryhmäblogit mahdollistaisivat esimerkiksi kuvien jakamisen toisille, tuoden mukanaan sosiaalisia аспекteja.

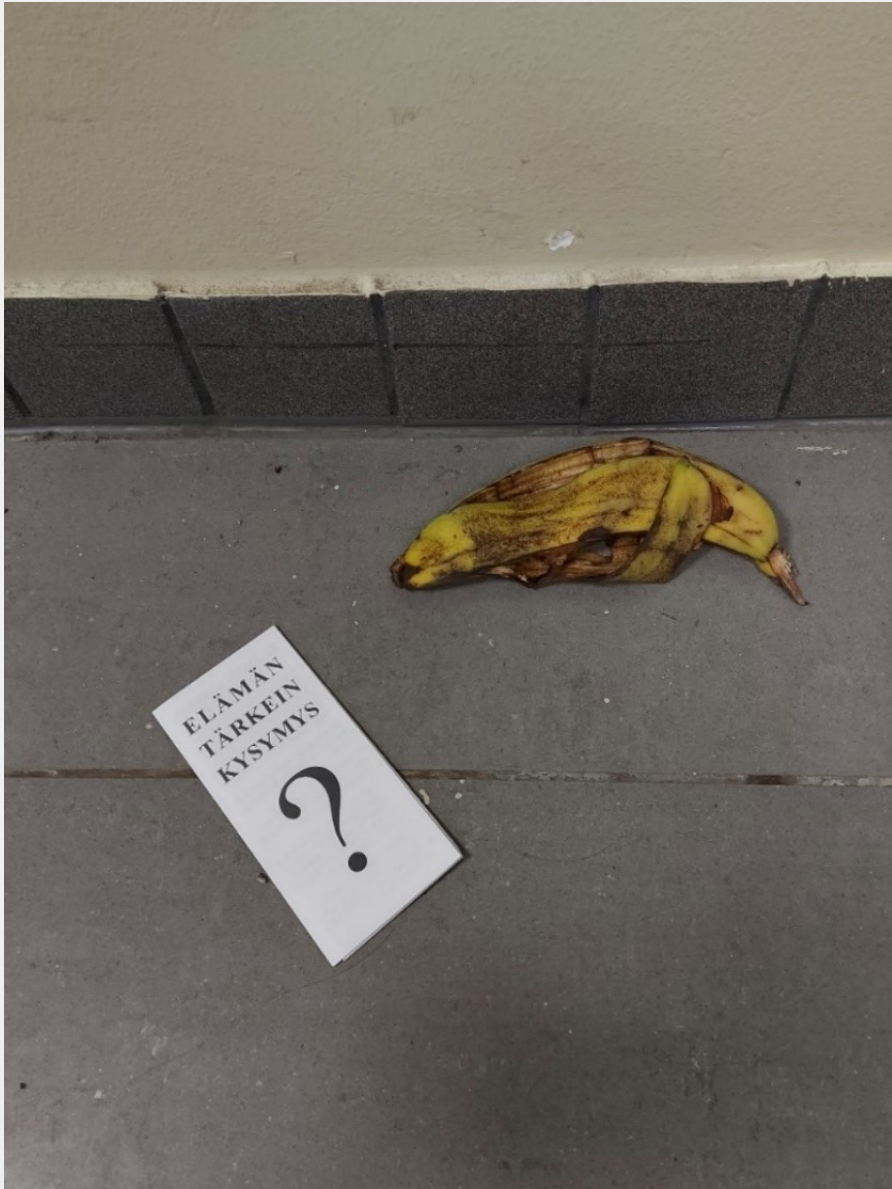
Työpajoissa teettämäni harjoitteet olivat hyvinkin strukturoituja, ja osassa nuorista tämä aiheutti valokuvatyöskentelyn torjuntaa. Kiinnostava kysymys onkin, miten strukturoituja harjoitteita vapaamuotoisempi ja omaehtoisempi valokuvaus olisi vaikuttanut

luonnon ja ympäristön havainnointiin? Näkisin, että vapaamuotoisemman valokuva-työskentelyn tueksi voisi hyvin soveltua esimerkiksi kuvapäiväkirjan tyyppinen dokumentoinnin ja reflektoinnin työkalu.

Työpajojen järjestämisestä käteeni jäi merkittävänä oppina toisaalta selkeiden suunnitelmien tärkeys ja toisaalta suunnitelmien muuttuvuus. Erityisesti viimeisen työpajan aikana selkeämpi suunnitelma olisi hyvin todennäköisesti auttanut tekemään viimeisestä kerrasta merkityksellisemmän minulle, mutta ennen kaikkea nuorille. Suunnitelmien muuttuvuuden ja muokattavuuden positiivisena puolena taas työpajoista nousee Kuvausbingo -harjoituksen onnistuminen. Pro gradu -tutkielman tekoprosessi on yleisesti ottaen haastanut ja kehittänyt minua taidekasvattajana ja ihmisenä.

Ympäristökasvatuksen aiheet ovat merkittäviä nykyajassa. Ympäristön ja luonnon lähestymisellä erilaisin keinoin ja moninaisista näkökulmista mahdollistaa luontokokemusten syntymistä. Taidekasvatuksella on mielestäni monia oivallisia lähtökohtia ja lähestymiskeinoja ympäristö- ja luontoteemoihin, ja valokuvatyöskentely on yksi näistä keinoista. Näkisin, että valokuvatyöskentelyä olisi mahdollista soveltaa myös muissa taidekasvatuksen konteksteissa. Miten esimerkiksi taidemuseovierailulla valokuvatyöskentely voisi tukea teosten havainnoinnissa ja museovierailun reflektoinnissa?

Valokuvaaminen on nyky-yhteiskunnassa suhteellisen arkista toimintaa, kiitos älypuhelimien. Kuvataidekasvattajana on mielestäni tärkeää muistaa hyödyntää arkeen kytkeytyviä, tuttuja toimintamalleja ja -välineitä. Tuttuus voi madaltaa kynnystä lähteä kokeilemaan, havainnoimaan, leikittelemään ja taiteilemaan. Havaintojen tekeminen ja niistä valokuvien nappaaminen voi olla kuin aarrejahti. Aarrejahdin palkintona käteen voi kenties jäädä ikuistettuja muistoja, ymmärrystä itsestä tai kuuluvuuden tunnetta ympäröivään maailmaan.

Kuva 16. Havaintoja gradun tekijän mielestä. Kuva: Inka Matilainen 2025

Lähteet

Ahola, S., Hiltunen, M., Huhmarniemi, M., Kuusela, K., Koivula, E., Kolari, H., . . . Rissanen, V. (2010). *Rälläkkä ja sivellin: Taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi*. Lapin yliopisto.

Arts, I., Fischer, A., Duckett, D. & van der Wal, R. (2021). The Instagrammable outdoors – Investigating the sharing of nature experiences through visual social media. *People and Nature (Hoboken, N.J.)*, 6(3), 1244-1256.
<https://doi.org/10.1002/pan3.10239>

Björklund, H., Hiltunen, K., Purhonen, J., Rainio, M., Säaskilahti, N. & Vallius, A. (2022). *Luontosuhteiden luonto: Taiteentutkimuksen ja ekologian näkökulmia*. Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9459-4>

Cantell, H. (2011). Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E. Hallanaro & S. Sorvari (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s. 332–228). Gaudeamus.

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E., & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.

Haila, Y. (2011). Ihmisen ekologiset sidokset. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E. Hallanaro & S. Sorvari (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s. 68–76). Gaudeamus.

Haveri, H., & Salonen, K. (2025). *Luonto ja planetaarinen terveys* (1.painos.). Kustannus Oy Duodecim.

Hiltunen, M. (2018). Taidevaihte – aikalaistaiteen toimintatapoja soveltamassa. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (toim.) *Suhteessa maailmaan: Ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 83–107). Lapland University Press.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Hyvärinen, R. (2014). Paikan käsitykset paikkalähtöisen kasvatuksen tutkimuksessa. Teoksessa M. Hiltunen, E. Estola & E. K. Hyry-Beihammer (toim.), *Paikka ja kasvat* (s. 9–30). Lapin yliopistokustannus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-990-2>

Jokela, T. (2016). Yhteisöllistä ympäristötaidekasvatusta Pohjoisessa. Teoksessa A. Suominen (toim.), *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella: avauksia, suuntia, mahdollisuuksia* (s. 69–83). Aalto ARTS Books. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-6752-0>

Jokela, T. 1995. ”Ympäristötaiteesta ympäristökasvatukseen.” Teoksessa M.-H. Mantere (toim.) *Maan kuva. Kirjoituksia taiteeseen perustuvasta ympäristökasvatuksesta*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu, 24–37.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (toim.) *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 39–61). Lapin yliopisto.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2025). Taideperustainen toimintatutkimus kuvataidekasvatuksen käytäntöjen kehittämisen välineenä. *Research in Arts and Education*, (2/2025), 100–125. <https://doi.org/10.54916/rae.145624>

Jokela, T., Huhmarniemi M. & Paasovaara J. (toim.) (2020). *Luontokuvaus soveltavana taiteena*. Lapin yliopisto.

Järekar, J., Fagerholm, N., Eilola, S., & Arki, V. (2025). Nature facilitates eudaimonic well-being through promoting connection with self and others. *People and nature (Hoboken, N.J.)*, 7(9), 2194–2211. <https://doi.org/10.1002/pan3.70104>

Komonen, K. (2007) *Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona*. Teoksessa T. Hoikkala & A. Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet* (s. 429–445). Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto.

Koskinen, S. (2010). *Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina: ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen*. Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.

Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. (2024?). Luonto. Haettu 20.1.2026 osoitteesta <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/luonto?searchMode=all>

Laurén, K., Seppä, T. & Venäläinen, J. (2025). Capturing the invisible: The Digital Aestheticization of Mires. Svetovi

Leavy, P. (2018). Introduction to Arts-Based Research. Teoksessa P. Leavy (toim.) *Handbook of arts-based research* (s. 3–21). The Guilford Press.

Lintumäki, A. & Korsström-Magga, K. (2023). Kohti nuorten ilmastoaktiivisuutta Aurora-tulevaisuustapahtumassa. Teoksessa T. Jokela, M. Riikkonen & I. Holck (toim.) *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 134–139). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-358-7>

Luostarinen, N. (2023). *Paikkaleikkejä ja leikin paikkoja – leikkisillä taideinterventioilla kohti paikkaempatiaa* (Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 363) [väitöskirja, Lapin yliopisto]. Lauda Lapin yliopiston sähköinen julkaisuarkisto.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-392-1>

McNiff, S. (2007). Art-based research. Teoksessa J. Knowles & A. Cole (toim.) *Handbook of the Arts in Qualitative Research: Perspectives, Methodologies, Examples, and Issues* (s. 29–40). Sage Publications.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2016/1285/ajantasa/2025-06-27/fin>

Opetushallitus. (30.4.2025). Lakimuutokset voimaan elokuussa: kouluille yhtenäiset säännöt puhelinten käyttöön. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2025/lakimuutokset-voimaan-elokuussa-kouluille-yhtenaiset-saannot-puhelinten-kayttoon>

Ørngreen, R., & Levinsen, K. (2017). Workshops as a Research Methodology. *Electronic journal of e-Learning*, 15(1), 70–81.

Palmer, J. A. (1998). *Environmental education in the 21st century: Theory, practice, progress and promise*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203012659>

Paloniemi, R. & Koskinen, S. (2005). Ympäristövastuullinen osallistuminen oppimisprosessina. *Terra* 117:1, 17–32.

Ranta, P. (2011). Kaupunkiluontokin on luontoa. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E. Hallanaro & S. Sorvari (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s. 263–268). Gaudemus.

Riipinen, T., Palo, S., Kinnunen, R., Pietikäinen, R., Piironen, M., Kivivuori, A. & Pahlman, P. (toim.). (2023). *Työpajatoiminnan käsikirja: Valmennusta, toiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä*. Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry.

Rovaniemen kaupunki. (julkaisuaika tuntematon). *Nuorisopalvelut*. <https://www.rovaniemi.fi/Vapaa-aika/Nuorisopalvelut>

Rovaniemen kaupunki. (julkaisuaika tuntematon). *Kohdennettu nuorisotyö*. <https://www.rovaniemi.fi/Vapaa-aika/Nuorisopalvelut/Kohdennettu-nuorisotyö>

Rovaniemen kaupunki. (julkaisuaika tuntematon). *Kulttuuriverstas*. <https://www.rovaniemi.fi/Palvelut/Kulttuuriverstas/936f8728-3f90-42b0-b549-d705306c57e1>

Santaoja, M. & Peltola, T. (2023). Lähentävätkö vai etäännyttävätkö digitaaliset välineet luonnosta?: Luontoharrastajien kokemuksia harrastuksensa teknologisoitumisesta. *Suomen Museo-Finskt Museum*, 130, 6–26. <https://doi.org/10.51808/suomen-museo.143056>

Takala, P. (2014). Paikkasuhde ympäristösuhteena taiteen perusopetuksen visuaalisissa taiteissa. Teoksessa M. Hiltunen, E. Estola & E. K. Hyry-Beihammer (toim.), *Paikka ja kasvatust* (s.144–169). Lapin yliopistokustannus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-990-2>

Tossavainen, A. (2020). Suon tunnusta ja hitauden olemuksesta syntyi Slow Nature Photography -menetelmä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (toim.) *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 175–182). Lapin yliopisto.

Unesco. (19.3.2026). *Phone bans in schools are spreading worldwide as the policy debate rages on*. <https://unes.co/fstad9>

Vuorisalo, T. (2011). Lajit muuttavat kaupunkiin. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E. Hallanaro & S. Sorvari (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s. 269–274). Gaudeamus.

Wahlström, R. & Juusola, M. (2017). *Vihreä hoiva ja kasvatust: Luontoherkkysharjoituksia ja ympäristökasvatustta lapsille sekä nuorille*. Kustannusyhtiö Artemia.

Ylirisku, H. (2021). *Reorienting Environmental Art Education* [väitöskirja, Aalto yliopisto]. Aalto ARTS Books. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-0245-1>

Liitteet

LIITE 1 Tutkimuslupa

Tutkimukseen osallistuvan suostumus

Hei Roti-ryhmäläinen!

Olen Inka Matilainen, kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelija, ja teen pro gradu –tutkielmaani Lapin yliopistossa. Tutkielmani tavoitteena on kehittää taidetyöpajatoimintaa, joka voi tukea osallistujien luontosuhdetta. Tutkielmaani ohjaa Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan kuvataidekasvatuksen professori Mirja Hiltunen.

Tutkielmani aineisto muodostuu työpajoissa tuotetusta materiaalista ja keräämistäni havainnoista. Aineistoa ovat työpajojen aikana tuottamasi kuvapäiväkirja, ottamasi kuvat ja työpajojen lopussa tehtävä kirjallinen palautekysely. Aineistoa ovat myös työpajojen aikana tekemäni muistiinpanot ja ottamani valokuvat.

Aineistoa käytetään tutkimukseeni tarkoituksiin ja käsitellään luottamuksellisesti. Aineistoa tai osia siitä voidaan raportoida, esittää tai julkaista pro gradu -tutkielmassani. Valmiissa tutkielmassa osallistujat eivät ole tunnistettavissa, työpajoihin osallistuvien nimiä ei mainita eikä esitetä kuvia, joissa osallistujien kasvot näkyvät.

Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista, ja sinulla on oikeus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen milloin tahansa ilman seurauksia. Suostumuksesta on laadittu kappale sekä tutkijalle että osallistujalle. Tutkijalle luovutettu allekirjoitettu suostumus säilytetään osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoittamalla annan luvan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Allekirjoitus / Osallistuja

Päiväys (pp/kk/vvvv)

Nimenselvennys / Osallistuja

Allekirjoitus / Inka Matilainen

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Tutkijan yhteystiedot:

Inka Matilainen

Imatilai@ulapland.fi

Työpajojen loppukysely

Tällä lomakkeella pääset pohtimaan kokemuksiasi työpajoista ja antamaan työpajoista palautetta.

Kerään kyselyn nimellisenä, jotta tiedän kenen vastaukset ovat osa pro gradu tutkielmani aineistoa ja kenen eivät. Käsittelen kuitenkin kaikkien antaman palautteen, ja kirjoitan siitä tiivistelmän kenttäharjoitteluni raporttiin. Ketään ei mainita nimeltä tai yksilöidä tässä tiivistelmässä! Tutkimusluvan allekirjoittaneiden vastaukset ovat osa tutkielmani aineistoani, ja käsittelen niitä tutkimusluvassa määrittelemälläni tavalla.

Kiitos työpajoihin osallistumisesta ja kyselyyn vastaamisesta!

* Pakollinen kysymys

Nimi *

Työpajojen harjoituksista erityisesti mieleeni jäivät (voit valita yhden tai useamman) *

- Mitä luonto on -kollaasi (1. työpaja)
- Lähiympäristön kuvaus (1. työpaja)
- Tier list luontokuvista (2. työpaja)
- Visuaalinen tuotos (2. työpaja)
- Kuvaa kuin ... (3. työpaja, Ounasvaaran retki)
- Yleiskuvasta erikoislähikuvaan (3. työpaja, Ounasvaaran retki)
- Kuvausbingo (4. työpaja, Arktikumin puisto)
- Kuvajahti (5. työpaja, järkkärien toiminnan harjoittelu kerta)

Mikä teki valitsemastasi harjoituksesta/harjoituksista mieleen painuvia? *

Minkä harjoituksen aikana koit havainnoivasi ympäristöäsi ja luontoa eniten? Mikä harjoituksessa kannusti tai tuki havainnointiin? *

Ympäristön ja luonnon valokuvaaminen oli *

- Kivaa
- Ihan ok
- Tylsää
- Muu:

Millaista ympäristön ja luonnon valokuvaaminen oli? Kerro lisää työpajojen aikaisista kokemuksistasi liittyen luonnon valokuvaamiseen. *

Havainnoin ympäristöäni ja luontoa enemmän työpajojen aikana kuin aikaisemmin *

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Täysin samaa mieltä

Kuvausharjoitukset kannustivat havainnoimaan luontoa *

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Täysin samaa mieltä

Kiinnitin huomiota ympäristööni myös työpajojen ulkopuolella enemmän kuin aikaisemmin *

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Täysin samaa mieltä

Pohdin työpajojen aikana mitä luonto on *

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Täysin samaa mieltä

Pohdin työpajojen aikana, millainen suhteeni luontoon on *

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Täysin samaa mieltä

Mitä jäit kaipaamaan työpajoista? Mitä olisit halunnut tehdä enemmän? Mitä työpajoissa olisi voinut tehdä toisin? *

Vapaa sana (muuta palautetta, kommentteja, terveisiä)
